

bijenteelt

Maandschrift voor de Bijenteelt - ISSN 0166-6444

Jaargang 91 - no. 4 - april 1989

Officieel orgaan van de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland

bijenteelt

MAANDSCHRIFT VOOR DE BIJENTEELT
ISSN 0166-6444

Officieel orgaan van de V.B.B.N.
**VERENIGING TOT BEVORDERING DER
BIJENTEELT IN NEDERLAND**

Opgericht 1897

Hoofredacteur
J. Beetsma

Redactieleden
M.L. Boerjan, N. de Jong, J.M.A. Pos

Vaste medewerkers
A. Neve, O. de Kat, J.J. Speelziek, Ko Zoet

Bureauredactie
M.J.E.M. Canters

Ledenblad
Opplage 8200
Verschijnt 11x per jaar,
in juli en augustus gecombineerd

Proefnummers
f 2,50 incl. porto

Advertentie-tarieven
op aanvraag

**REDACTIE, SECRETARIAAT en
LEDENADMINISTRATIE**
VBBN, Grintweg 273,
6704 AP Wageningen

Telefoon
VBBN (secretariaat/redactie) 08370-22422
Bijenhuis (handel/winkel) 08370-22733

Openingstijden
Secretariaat di. - vr. 9.00-16.00 uur
Winkel di. - vr. 9.00-18.00, za. 9.00-13.00 uur

Postgiro
VBBN (vereniging) 84.68.01
Bijenhuis (Winkel) 82.32.76

Bankrelatie
ABN, Wageningen, Postgiro 82.41.84
Rek.no. VBBN (Vereniging) 53.90.42.897
Rek.no. Bijenhuis (Handel) 53.90.42.900

Registratie K.v.K.
VBBN: Verenigingsreg.no. V119736
Bijenhuis: Handelsreg.no. 11433

Druk
Drukkerij Modern B.V. Bennekom

INHOUD

Van de redactie	103
Bijen en bestuiving in de fruitteelt	
<i>C. Smeekens</i>	104
Nieuwe videofilm bestuiving tomaten	
<i>C. van Heemert</i>	104
Plaatsen van bijen op het fruit	105
Bemiddeling plaatsing bestuivingsvolken	
<i>C. Pater Jzn.</i>	105
Reizen naar het fruit in de N.O. Polder	
<i>G. Hahn</i>	106
Bestuiving appel en peer in de N.O. Polder	
<i>G.J. Elbers</i>	106
Drachtverbetering door braaklegging	
<i>F. Janssen</i>	106
Bijenvereniging Bunnik-Houten schenkt plantenmateriaal	
<i>C. Pater Jzn.</i>	107
Portret van een imker <i>Otto de Kat</i> en <i>Ko Zoet</i>	108
Verslag Buckfastbijeenkomst in Dongen	
<i>M. van der Zee</i>	109
Omlarfdagen 1989	111
Bestellen Carnicakoninginnen	<i>M. Bijnen</i> 111
Honingjagers in Nepal	<i>F. Bos-van Noordwijk</i> 112
Bijenteelt in Vietnam	<i>V. Mulder</i> 113
Bijenplant in beeld	<i>A. Neve</i> 114
Van imker tot imker	<i>Ko Zoet</i> 115
Registratie van bijenvolken	<i>J. Beetsma</i> 117
Het Groentje 90 jaar geleden	<i>Ko Zoet</i> 118
Reacties van lezers op artikelenserie „Bedrijfsmethoden”	119
Nieuw onderzoeksprogramma Landelijk Proefbedrijf	120
Kort verslag HB—vergadering	121
Voorstellen nieuw HB-lid	123
Jubileum Bijenmarkt Dordrecht	123
Mededelingen van de Rijksbijenteeltconsulent	124
Kennismakingcursus bijenhouden	125
Examen Practisch Imker	125
Bestrijdingsadvies Varroa 1989	126
Tips van het Consulentenschap	126
Imkersagenda	127
Wat betekenen de bijen in uw leven?	129

Alle in het Maandschrift gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs.

Overname van artikelen en illustraties is toegestaan na overleg met de Redactie en dan met bronvermelding.

Kopij, opgave en betaling van advertenties en speurbijtes **voor de 1e van de maand**, voorafgaande aan de maand van plaatsing, aan het Bijenhuis sturen. Tekst bij voorkeur typen; foto's liefst zwart/wit. Het maandschrift verschijnt omstreeks de 10de van de maand.

jaargang 91 - nummer 4 - april 1989

bij de VOORPLAAT

Met bijen heeft een fruitteeler meer kans op een goede bestuiving.

Foto: Ministerie van Landbouw en Visserij.

VAN DE REDACTIE

De wintersterfte

Gedurende de maand februari bereikten ons, net als in het vorige jaar, alarmerende berichten over de sterfte van bijenvolken. Dit jaar werd daarbij meestal genoemd, dat de bijen de kast hadden verlaten. Ramen met voedsel en een paar honderd dode bijen op de bodemplank bleven achter. Ditzelfde beeld werd indertijd, toen de varroamijt de eerste volkssterfte in het najaar veroorzaakte, door Duitse imkers geschetst.

Enquête LZC

Om een indruk te krijgen of de volkssterfte slechts een lokaal verschijnsel is of overal in het land optreedt, wordt dit jaar opnieuw een enquête gehouden.

Omdat de totale volkssterfte pas eind april bekend is (de winterbijen zijn dan vrijwel alle dood), wordt met deze enquête de toestand van de volken op dat moment gepeild. Ook dit jaar worden hiervoor de voorzitters van de Regionale Ziektebestrijdingsteams benaderd, maar ditmaal met het verzoek hierbij de contactpersonen van de subverenigingen in te schakelen. Op deze wijze hopen we zoveel mogelijk gegevens te verzamelen en wel van alle delen van het land.

Van groot belang is, dat *alle* imkers van de *Waddeneilanden* hun resultaten opgeven. Omdat op deze eilanden geen varroamijten voorkomen en geen bestrijdingsmethoden worden toegepast, leveren deze gegevens een unieke controlegroep. Gebieden die absoluut vrij zijn van varroamijten zijn zeldzaam!

Het aantal vragen van deze enquête is klein. Om een uitspraak te kunnen doen is het noodzakelijk dat voor elke mogelijkheid, zoals bijvoorbeeld volk wel of niet behandeld tegen de varroamijt, grote aantallen gegevens beschikbaar komen. Wanneer imkers uit alle delen van het land meedoen, kan uit de gegevens eventueel een uitspraak volgen over de mate van sterfte in de verschillende regio's. Om bovengenoemde reden wordt de enquête niet uitgebreid met vragen over bijvoorbeeld de wijze van inwinteren en de grootte van de ingewinterde volken. Voorlopig willen we alleen weten hoe het gesteld is met de uitwintering bij de gemiddelde imker. In de toekomst, wanneer blijkt, dat de belangstelling van de imkers erg groot is, kunnen we gaan denken aan uitbreiding van het aantal vragen. Graag willen wij U verzoeken om zoveel mogelijk mee te doen aan deze enquête.

RIJKSBIJENTEELTCONSULENT

ZIEKE BIJENVOLKEN

Bel het **centrale meldpunt** in Ede.
Maandag t/m vrijdag tussen 9 en 10 uur.
Telefoon: 08380-35044.

Bijen en bestuiving in de fruitteelt

C. Smeekens,
CAT Barendrecht,
CAD Insektenbestuiving en Bijenhouderij

Productie van fruit is onmogelijk zonder bestuiving en vruchtzetting. Een uitzondering hierbij is parthenocarpie waarbij vruchten uitgroeien zonder bevruchting van bloemen. Bij enkele perenrassen komt dit regelmatig voor. Bij parthenocarpie laat de vorm van de vruchten vaak te wensen over (flessenperen). Bij de meeste fruitteeltgewassen geeft zelfbestuiving vaak onvoldoende vruchtzetting. De omvang van zelfbestuiving (eigenlijk zelfbevruchting) is ieder jaar anders. In bepaalde jaren is er wel vruchtzetting na zelfbestuiving en in andere jaren niet. Het ras, het klimaat en de kwaliteit van het stuifmeel en de stamper spelen hierbij een grote rol. Voldoende vreemd stuifmeel dat geschikt is voor kruisbestuiving is een eerste vereiste voor een goede productie. Bij plantplannen moet met dit facet voldoende rekening worden gehouden.

Wind en insektenbestuiving

Wanneer fruitbloemen zich openen kunnen ze in de regel bestoven worden. Uit onderzoek is diverse malen gebleken dat bij fruitteeltgewassen door de wind stuifmeel van de meeldraden op de stamper kan worden overgebracht. Er is echter nooit met zekerheid aangetoond dat onder de verschillende bloeiomstandigheden windbestuiving altijd voldoende is voor goede vruchtzetting en productie. Van nature zijn fruitteeltgewassen insektenbestuivers. De bloemen bezitten opvallende kroonbladen en produceren geuren en nectar om bestuivende insekten te lokken. Het stuifmeel kan gemakkelijk plakkerig gemaakt worden waardoor het door insekten kan worden meegenomen. Insekten die bloemen bezoeken leveren een bijdrage aan de bestuiving. Honingbijen hebben het voordeel dat ze extra inzetbaar zijn in de fruitbloeit. Fruittellers, die ieder jaar voldoende bijenvolken inzetten, hebben meer kans op een goede bestuiving. Het risico van een mislukte vruchtzetting en productie wordt hierdoor verkleind.

Gewasbescherming en bijen

Het is voor zowel de fruitteler als de bijenhouder van belang dat er geen sterfte van bijenvolken ontstaat door verkeerd gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. In de bloei mogen geen bijengevaarlijke middelen gebruikt worden. Op het etiket staat de giftigheid voor bijen vermeld. Speciale aandacht is nodig bij het gebruik van Insegar. Dit nieuwe gewasbeschermingsmiddel heeft geen effect op het volwassen insekt maar op het larve- en popstadium. Ongeveer 10 dagen nadat de bijenvolken in contact geweest zijn met Insegar sterft een deel van of het ge-

hele broednest. Het typische schadebeeld van Insegar is: witte strepen op de ogen van de poppen. Daarom mag Insegar alleen vóór en ná de bloei worden toegepast.

Bacterievuur

Bijen en andere insekten kunnen bacterievuur verspreiden indien ze geïnfecteerde bloemen bezoeken. Besmetting via het bijenvolk zal niet of nauwelijks optreden omdat 48 uur na een besmetting met de bacterie *Erwinia amylovora* deze niet meer in het bijenvolk kan worden aangetoond. Tijdens de hoofdbloeit van de peer treedt meestal nog geen bloeminfectie op omdat de temperaturen voor de ontwikkeling van bacterievuur te laag zijn. In de meeste jaren treedt bloeminfectie alleen op bij de nabloeit van de peer. Bij kans op bloeminfectie van bacterievuur de bijenvolken weghalen. Bloeminfectie is bij appel nauwelijks van belang. Bij appel treedt voornamelijk scheutinfectie op, waarbij de bijen van geen betekenis zijn.

Gebruik van bijen

Voor goed bloembezoek zijn bij appels en peren twee bijenvolken per ha nodig. Bij klein fruit, kersen en pruimen zijn vier volken per ha nodig. Bij deze laatste gewassen moeten veel meer bloemen bestoven worden, bovendien bloeien ze enige weken eerder waardoor de activiteit van de bijen minder is. De bijenvolken plaatsen als ongeveer 10% van de bloemen open is (bloemvastheid). Ze gaan dan meteen op de fruitbloemen vliegen. Bijenvolken verspreid opstellen waardoor de bijen de bloemen over de gehele boomgaard evenveel bevliesen. Maak tijdig goede afspraken met de fruitteler. Het bestuivingsreglement van het Landbouwschap is hierbij een goede leidraad.

Nieuwe videofilm over bestuiving van tomaten door bijen

Dr.C.van Heemert, Hilvarenbeek

Op het gebied van de bestuiving door insekten is er de laatste jaren veel onderzoek gedaan door de Ambrosiushoeve in Hilvarenbeek. Bij één van de belangrijkste tuinbouwgewassen in Nederland, de tomaat, is nu de mogelijkheid aangetoond om bijen en hommels te gebruiken. Met het oog op de voorlichting is er een videofilm van 25 minuten gemaakt, die voor groepen tomatentelers of bijenhouders vertoond kan worden. Voor het maken van een afspraak om de videofilm te kunnen zien, dient u contact op te nemen met een van de voorlichters/specialisten die hieronder genoemd staan:

- C. Smeekens. Tel. 01806-12177, Noord-Brabant, Zeeland en Zuid Holland.
- L. Hensels. Tel. 04750-34251, Gelderland en Limburg
- G.J. Elbers. Tel. 03200-22666, overige provincies.

Het plaatsen van bijen op het fruit

OVERZICHT VAN TARIEVEN VOOR PLAATSING VAN BIJENVOLKEN VOOR DE BESTUIVING 1989 (artikel 2, lid 1, Bestuivingsregeling)

Gewas	binnen-/buitenteelt	periode	opmerkingen	prijs kastvolk	prijs korfvolk
a) fruit	open lucht	tot 4 weken	toeslag van f 10,00 per week na 4 weken	f 35,00	f 27,50
b) aardbeien en meloenen	plat glas lage plastic tunnels (tot 60 cm) open lucht	4 weken		f 35,00	f 25,00
c) augurken remonterende aardbeien en zaadteelt voor vermeerderings- doeleinden	open lucht		20 raams volk	f 40,00	n.v.t.
d) elke teelt	staand glas	3 weken tot 1 mei	6 raams volk	f 70,00 (na 1 mei f 60,00)	f 60,00 (na 1 mei f 50,00)
e) augurken	open lucht	1 seizoen (1 mei-september)	20 raams volk in de kas, met vlieg- mogelijkheden buiten de kas	f 225,00	n.v.t.
f) augurken	staand glas	1 seizoen (1 mei-30 september)	20 raams volk, buiten de kas	f 125,00	n.v.t.
g) veldbonen	open lucht	3 weken	alleen vervoerskosten	n.n.v.t.	n.n.v.t.

De huidige bestuivingsregeling, evenals voorgedrukte overeenkomsten, zijn gratis te bestellen bij: VBBN, Grintweg 273, 6704 AP Wageningen. Tel. 08370-22422.

Op 15 februari kwam de contactcommissie Tuinbouw/bijenteelt van het Landbouwschap bijeen om de tarieven voor 1989 vast te stellen. Aangezien de tuinders 2 jaar geleden met een verhoging van de vergoeding instemden op voorwaarde dat deze voor 3 jaar vastgelegd zou worden, viel er aan de tarieven voor plaatsing van bijen bij het vollegrondfruit niet te tornen.

Over het geheel genomen veranderde er praktisch niets aan de prijzen van vorig jaar. De bijenhouders hebben besloten in november nog eens bijeen te komen om de tarieven voor bestuiving onder glas (o.a. voor bestuiving van tomaten) te bekijken en zoveel mogelijk een relatie te leggen tussen de werkelijk exploitatiekosten van een bijenvolk en de te bedingen vergoedingen.

Bemiddeling plaatsing bestuivingsvolken

C. Pater Jzn.

Ook in 1989 verleent de Bijenvereniging Bunnik-Houten van de VBBN weer haar bemiddeling bij het plaatsen van bijenvolken bij land- en tuinbouwgewassen. Afdelingen en individuele imkers kunnen hun volken weer aanmelden voor plaatsing, aan de administratie van de Bijenvereniging Bunnik-Houten e.o., Achterdijk 22, 3981 HB Bunnik. Tel. 03405-61305 (niet op zondag). Opgave per brief, postzegel voor antwoord en telefoon bijsluiten. Zij die vorig jaar ook volken hebben geplaatst genieten voorrang. Alleen goede volken komen voor plaatsing in aanmerking. Geplaatst kan worden bij appels, peren en kersen, in minder mate bij pruimen, bessen, bramen en frambozen, verder bij fruit onder glas en plastic, aardbeien en zonodig bij andere gewassen die kruisbestuiving nodig hebben. Wenst u meer te weten over de bemiddelingsregeling van onze vereniging vraagt u dan even het maart-aprilnummer aan van ons 'Bijennieuws' wat u op verzoek gaarne wordt toegezonden.

den. De volken worden geplaatst volgens de condities van de Contactcommissie Tuinbouw-Bijenteelt van het Landbouwschap. Een bijdrage in de administratie-, incasso- en propagandakosten komt ongeveer overeen met een verhoging van het bestuivingsgeld.

Reizen naar het fruit in de Noord Oost Polder

Geert Hahn

Om het risico van het plaatsen van bijen op het fruit tot een minimum te beperken zijn met de fruittelersorganisatie, de bedrijfsvoorlichters en de gewasbeschermingsspecialist de volgende afspraken gemaakt:

Plaatsingscriteria

- bijen plaatsen op peren als de Conference in volle bloei staat.
- bijen plaatsen op appels als 10% van de Golden Deliciousbloesem open is
- bijen verwijderen als de eerste bloemblaadjes van de Golden Delicious vallen.

Plaatsingstijdstip

- Het tijdstip van plaatsen zal aangegeven worden via de telefonische waarschuwingdienst voor de fruitteelt: 03200-42867. Op hetzelfde telefoonbandje zal aangegeven worden, vóór welke datum de bijen opgehaald moeten worden.

Het bestuivingsgeld bedraagt f 35, – , de reiskostenvergoeding is f 7,50.

Voor meer informatie over reizen naar het fruit in de N.O.P. kunt u zich in verbinding stellen met Geert Hahn (secretaris van subvereniging Steenwijk). Tel. 05210-16177.

Bestuiving appel en peer in de Noord Oost Polder

G.J. Elbers,
bedrijfsvoorlichter bijhouderij CAT Lelystad

Evenals vorig jaar willen we proberen een aantal zaken op elkaar af te stemmen. Het betreft hier gewasbeschermingsmiddelen rond de bloei en het plaatsen van bijenvolken voor bestuiving. Het is niet mogelijk om in een gebied waar verschillende rassen appels en peren geteeld worden alle bijenvolken tegelijkertijd de polder in en uit te krijgen. In samenwerking met de specialist gewasbescherming fruitteelt van het CAT Lelystad zullen de telers worden geïnformeerd over de volgende zaken. Via de telefonische waarschuwingdienst voor de fruitteelt zullen de telers aan het begin van de bloei gewezen worden op het feit, dat men op moet passen met het toepassen van gewasbeschermingsmiddelen in verband met mogelijke bijensterfte. Ook aan het einde van de bloei van appel en peer zal er gewezen worden op het feit, dat er bijen kunnen vliegen van naburige bedrijven. Naast de plaatselijke N.F.O. zijn de afdelingen Steenwijk en N.O.P. van de VBBN bij het overleg betrokken geweest. Gaat men als individuele imker naar de N.O.P. voor bestuiving van het fruit dan is het goed om van deze ontwikkelingen op de hoogte te blijven. U kunt zich altijd een beeld vormen van de actuele situatie wanneer u contact opneemt met de genoemde afdelingen of met de telefonische waarschuwingdienst voor de fruitteelt. Het nummer van deze dienst is: 03200-42867. De fruitteler dient er voor te zorgen dat er geen spuitschade aan bijenvolken ontstaat. De imker kan in een gesprek met de teler nog eens aandacht vragen voor deze zaken, dit zowel met het oog op zijn eigen bijen als voor die van collega-imkers die in de naaste omgeving staan.

Drachtverbetering door braaklegging

Frans Janssen

Vrome wens of bereikbare realiteit?

Onlangs hebben de regeringsleiders van de EG ter beperking van de landbouwoverschotten besloten tot een braakleggingsprogramma voor landbouwgronden. Deze besluiten zullen bij uitvoering niet alleen de landbouwproductie beïnvloeden, maar op termijn kunnen zij ook ecologisch van grote invloed zijn. Voor ons land is er geld gereserveerd voor ongeveer 12.000 ha. Wat houdt de voorgestelde braakregeling nu precies in? Kortweg komt deze globaal hier op neer, dat landbouwers die jonger dan 65 jaar zijn en minstens 20% van hun landbouwareaal met groenbemesters inzaaien, kunnen rekenen op een subsidie van ongeveer f 1.580, – per ha per jaar. De groenbemesters mogen niet gebruikt worden voor commer-

ciële doeleinden, ook niet opvoeren aan eigen vee! De deelnemers verplichten zich in principe voor 5 jaar, voor bosbouw zelfs 15 jaar. Op de lijst van toegestane groenbemesters staan o.a. enkele soorten raaigras, maar ook diverse uitstekende drachtplanten als bladrammenas, facelia, mosterd, seradella, wikke, spurrie en klaversoorten. Op het eerste gezicht en interessant perspectief voor de langzamerhand zeer kommerkelijke vaderlandse bijenweide.

Niet in de rij

Kijken we naar de hoogte van de voorgestelde premie, dan mogen we rustig vaststellen, dat de Nederlandse akkerbouwers niet in de rij zullen staan voor f 1.580, – per ha. Misschien alleen interessant voor

de Veenkoloniën en het zuidoostelijk zandgebied. Opbrengst aan zomertarwe bedroeg hier gemiddeld ruim f 1.500, – per ha. Voor rogge was dit bijna f 1.400, –. De bieten op de klei deden het dubbele per ha! De berekeningen vallen nog ongunstiger uit als we de kosten van de groenbemesters hierbij betrekken. Afhankelijk van het gewas variëren deze van zo'n f 100, – tot f 200, – per ha. De opbrengstverhogende werking na een aantal jaren is moeilijk te becijferen.

Nieuw in Europa

Is men in Europa nu pas met een braakregeling gekomen, in de VS is dit reeds traditie. Logisch dat de toepassing hier in het begin bij gebrek aan ervaring nog weinig soepel zal verlopen. Des te interessanter zijn dan ook de ervaringen die opgedaan zijn in de Bondsrepubliek met een tweejarig project te Lanze. Hier heeft men 10 akkers met een grootte van één tot negen ha 'gebraakt'. Het benodigde zaaigoed werd kosteloos aan de geïnteresseerde landbouwers beschikbaar gesteld in het kader van demonstratieproeven. De zaadmengsels werden samengesteld uit zoveel mogelijk één- en meerjarig bloeiende en bedekkende planten. Alras bleek, dat de bloeiende akkers als een magneet werkten op talloze vlinders, hommels en bijen! Ook vogels zoals de kwartel en de rietzanger vonden in de kruidenmengsels een leefruimte. In een later stadium werden diverse soorten 'haar- en veerwild' aangetroffen, waaruit maar weer blijkt dat, wanneer er genoeg voedsel en gelegenheid om een nest te bouwen is, er zich al heel snel verheugende verbeteringen kunnen voordoen!

Terug naar de natuur

Dankzij het baanbrekende werk, dat door de vereniging 'Wild und Hund' in Lanze verricht is, hebben de milieubewuste boeren, jagers en imkers de mogelijkheid om het enorme produktievermogen van met name de Nederlandse boer om te zetten in het groot-schalig produceren van natuurwaarden, waar tal van insecten, waaronder ook de honingbij, vogels en wild wel bij varen. Veel zal afhangen van de bereidheid van onze Minister van Landbouw om de wat haastig gecomponeerde regelgeving zodanig aan te passen, dat er inderdaad mogelijkheden komen, niet alleen voor de boeren, maar ook voor verenigingen en instanties, om op creatieve wijze op het thema braaklegging in te spelen.

Geen liefde van één kant

Wanneer flora en fauna, natuur en milieu, imkers en jagers profiteren van de braaklegging, is het logisch, dat niet alleen de boeren moeten opdraaien voor de kosten van de produktiebeperking. Toegegeven, de braakpremie per hectare is laag, volgens velen te laag, maar als er zoveel belanghebbenden zijn buiten de landbouw om, moet het toch mogelijk zijn om tot een actieve ondersteuning te komen aan die boeren, die bereid zijn hun produktie te beperken. Te denken valt aan het gratis verstrekken van insecten- en wildvrien-

delijke zaadmengsels. Het opzetten van bijvoorbeeld zaadfonds zou een eerste aanzet kunnen zijn.

Voorbeeldig Noord-Limburg

De imkersverenigingen Horst e.o. en Amerika lopen voorop! Al jaren lang beschikken deze verenigingen over een zaadfonds, waarin de imkers naar rato van het aantal bijenvolken bijdragen. Maar niet alleen de imkers! Vanwege het grote bestuivingsnut van de bijen in deze regio participeren ook de tuinders verenigd in de LLTB in dit fonds, alsmede de gemeenten Horst, Meerlo en Wanssum en de Rabobanken. Vermeldenswaard is nog, dat in deze streek de opbrengst van de door bijen bestoven tuinbouwproducten in 1980 ruim 35 miljoen bedroeg. In 1974, voordat het zaadfonds functioneerde, slechts 10 miljoen. In totaal wordt hier zo'n 35 ha braakliggende grond jaarlijks met bijenvriendelijke zaadmengsels ingezaaid. De braakregeling moge in ontwerp nog niet ideaal zijn, voor natuurbeschermers, wildbeheerders, bijenhouders enz. biedt deze toch voldoende uitdaging om in goed overleg met bereidwillige landbouwers tot een succesvolle samenwerking te komen.

Literatuur:

'Wilt u ons helpen?' Uitgave van de Bond van Imkers van de LLTB. 1983: 20.
Graaf, de J. (1988). 'Braakregeling per saldo te min'. 'Braks kiest goedkope braakregeling', De Boerderij 37: 5–7.
Hibbeln, J. (1988). 'Flächenstillegung, Anspruch und Wirklichkeit'. ADIZ 11: 384–385.
Hirsch (1988). 'Braaklegging' De Jager 20: 431–433.
Speelziek, J.J. (1987) 'Imkerij pakt braakliggende gronden aan' Maandschrift Bijenteelt 9: 228–229.
Speelziek, J.J. (1987) 'Braakliggende landbouwakkers als Bijenweide' Maandschrift Bijenteelt 10: 272–273.
Walter, P. (1988) 'Kann die Flächenstillegung die Tracht verbessern?' ADIZ 11: 382–383.

Bijenvereniging Bunnik-Houten schenkt plantmateriaal

C. Pater Jzn.

In het kader van de verbetering der bijenweide en de goede verstandhouding tussen de Gemeente Bunnik en de bijenvereniging heeft de Bijenvereniging Bunnik-Houten 440 stuks plantmateriaal van de *Rhamnus frangula* (Vuilboom) aangeboden aan de Gemeente Bunnik.

Deze zijn inmiddels geplant in plan Dalenord in de woonkern Odijk nabij Rijksweg 12. Op 28 december 1988 vond de officiële overdracht plaats in restaurant 'Aan de Vork' te Odijk aan de wethouder van Openbare Werken mw. W.v an Echtelt-Mulder, in het bijzijn van de burgemeester, gemeentesecretaris, wethouder Vos en de Gemeentelijke Plantsoendienst. Het college waardeerde deze geste zeer. Voorzitter C. Pater Jzn. hield daarbij een korte toespraak en overhandigde aan de heer de Ruiter hoofd van de Gemeentelijke Plantsoendienst en exemplaar van het drachtplantenboek van de heer Hensels.

Midden in het 'groene hart van Holland', tussen Gouda en Bodegraven, ligt Reeuwijk. Daar woont, samen met zijn ouders en twee zusjes, Ewoud Verborg: vijftien jaar oud en toch al heel wat jaren imker in hart en nieren. 'Toen ik klein was, waren we met vakantie in Duitsland en daar aten we boshoning. Heerlijk was die. De honing zat in kleine plastic potjes. Op het deksel stond zo'n zeshoek. Ik heb die dekseltjes gespaard en op een doos geplakt waarin ik een gaatje had gemaakt. Ik verwachtte dat er nu wel bijen op af zouden komen, maar dat gebeurde natuurlijk niet. Toen ging ik maar rondom ons huis bijen vangen in een potje. Ook dat werd niks, al kon ik ze met honing wel een tijdje in leven houden. In het documentatiecentrum van mijn basisschool ben ik toen van alles over bijen op gaan zoeken.

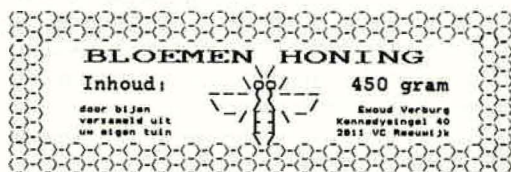
toen maar met het oude volk verenigd en dat verliep zoals het hoorde en... 'woensdags daarop werden met vrouw en macht de darren de kast uitgegoid'. Zijn bijenbibliotheekje breidt zich gestaag uit: het Werkboek Bijenhouden, de Drachtplantengids, Karl Weiss' Weekendimker, Schotman maken er deel van uit. Ewoud zit nu in 3-havo; na de havo wil hij vwo gaan doen en dan natuurlijk biologie studeren. Via zijn zoon is ondertussen vader Verborg ook door het imkersvirus aangestoken. Die weet zo langzamerhand al een heleboel over koninginnetelt en bouwt zelf de kasten voor zijn zoon. Van hout, maar ook van piepschuim dat van binnen bekleed wordt met hardboard. Terecht bijzonder trots is hij op de lichtkast. Overlarven is echter Ewouds taak. Die heeft daar de goeie ogen voor. Zelf overgelardeerde Carnicalarjes heeft hij opgekweekt in een starter. 'Twee moeren zijn bevrucht op een landbevruchtungsstation, één heb ik er nog. Ik heb nu dus een Carnicavolkje. In november heb ik ze Perizine gegeven. Dat is een heel goed middel, maar we moeten wel oppassen voor resistentie. Het liefst zou ik vijf volken willen hebben, ieder op twee broedbakken. De moeren kweek ik dan uit zwermduppen want die zijn beter dan redcellen. Op school heb ik maar een spreekbeurt over hommels gehouden, als ik namelijk over bijen ga praten, kan ik niet meer ophouden. Veel honing heb ik nog niet gehaald hoor. Het waren ook niet

Ewoud Verborg

Portret
van een
imker

Ik was tien jaar toen ik in Gouda als toehoorder een beginnerscursus mocht bijwonen. Mijn vader, die toen nog niks van bijen wist, had me een bijenvolk beloofd als ik zou slagen. Ik heb het gehaald! En ik heb het getuigschrift gekregen. Eigenlijk kon dat niet, want je moet zestien zijn. Maar voor deze ene keer wilden ze wel een uitzondering maken'. Terecht, want als er één jonge imker in Nederland is die zijn beginnersdiploma waard is, is het Ewoud wel. Aan het eind van zijn eerste bijenjaar, hij was toen elf, schreef hij een voortreffelijk verslag over zijn ervaringen. Een jaar boordevol tegenvallers. Zo gingen zijn bijen vlak voor de vakantie zwermen. De opgezette zwerm werd in de nazomer moerloos; de moeder stuiptekkend op de vliegplank. 'We hebben haar maar in een potje op de kachel gezet en toen leefde ze weer helemaal op', vermeldt het verslag. Met een invoerkooitje werd de moeder weer teruggezet, 'maar de volgende dag lag ze met de pootjes omhoog'. Ewoud heeft de zwerm

zulke beste zomers de laatste jaren en met de dracht moet je ook een beetje geluk hebben. Op de computer heb ik een eigen honingetiket ontworpen en... honingpotjes heb ik genoeg!' In de tuin staan hier en daar op stokjes bevestigde houtblokjes waarin metselbijtjes huizen en vaak vestigen zich hommels in een oud nestkastje dat tegen de muur hangt. Met een glazen pot vol wilgestekjes die straks geplant zullen worden, poseert hij bij zijn prachtige lichtkast. Zolang er nog aanwas is van jonge imkers als Ewoud Verborg, zit het wel goed met de toekomst van de Nederlandse bijenhouderij.

Verslag van een Buckfast bijeenkomst in Dongen

M. van der Zee

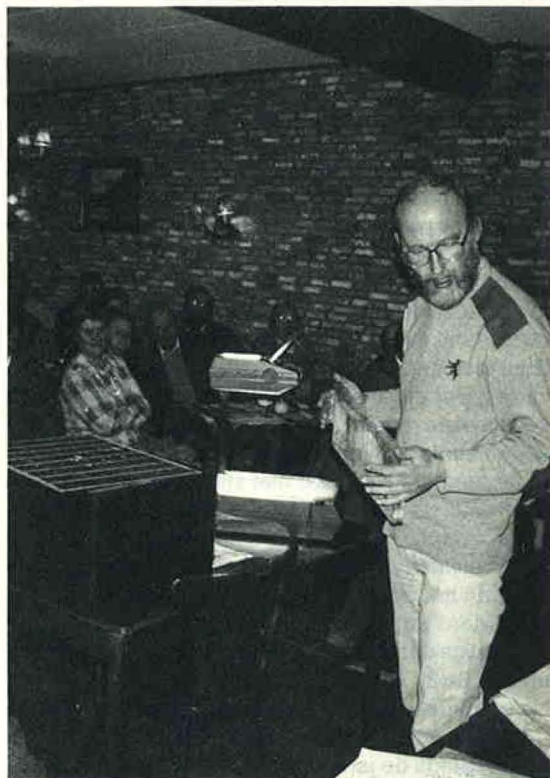
Een toenemende belangstelling van de Buckfastbij was voor de 'Buckfastwerkgroep' van de NCB aanleiding om een algemene informatiedag te organiseren. Deze dag mocht niet alleen over het Buckfastras gaan. Imkers met andere rassen moesten er ook wat van op kunnen steken. Daarom werd besloten ook over koninginneteelt en selectie te praten. Twee hoofdzaken die iedere keer weer om de hoek komen kijken als imkers zich met rasverbetering gaan bezighouden. Als sprekers werden uitgenodigd de heer Jan Ottens, die het hoofdstuk erfelijkheid voor zijn rekening nam, en de heer Harry Dijkema zou een en ander over koninginneteelt uit de doeken doen. Tenslotte zou ik zelf de dag afsluiten met een verhaal over het verzamelen van teeltmateriaal van verschillende bijenrassen.

Zaterdag 25 november jl. was het zover. Plaats van samenkomst was Café 'De Dreef' te Dongen, midden in het Brabantse land.

De heer Jan Ottens kent het Brabants kwartiertje blijkbaar niet want er werd stipt op tijd begonnen. Erfelijkheid en selectie zijn geen eenvoudige begrippen, maar toch toonde hij op duidelijke wijze hoe wij imkers te werk moeten gaan. Hij stelde dat als we ons met selectie bezighouden dan dienen we eerst het fokdoel of de teeltrichting te bepalen. Eigenschappen met een economische betekenis zullen het op de duur het langst volhouden en komen daarom als eerste voor selectie in aanmerking. Wel dient daarbij zorgvuldig afgewogen te worden wat men van de bijen wil. Selecteren we namelijk eerst eens enkele jaren op honingopbrengst, vervolgens een aantal jaren op zachtaardigheid en nog eens enkele jaren op zwermtraagheid, dan is het resultaat voorspelbaar laag. Het teeltplan dient zorgvuldig opgesteld te worden en moet voor de verre toekomst gelden. Hier ligt direct een moeilijkheid. Want het kan best zijn dat we bijvoorbeeld 25 jaar selecteren op honingopbrengst en dat tegen die tijd blijkt dat bijvoorbeeld koningin-negelei het meest opbrengt. Als er dan tevens op zwermtraagheid geselecteerd werd, dan zit je goed mis met je 'superbijtje'. Selecteren we op een aantal kenmerken tegelijk dan is dit risico iets kleiner maar tevens wordt de vooruitgang per kenmerk per jaar drastisch minder dan wanneer we op slechts één kenmerk tegelijk selecteren. Selectie op haaldrift kan waarschijnlijk het effectiefst gebeuren als dit grootschalig aangepakt wordt. (Bijvoorbeeld via de landelijke koninginneteelt commissie). Op eigenschappen als zwermtraagheid en zachtaardigheid kan ook door de individuele imker goed geselecteerd worden. Waarschijnlijk zijn deze twee eigenschappen minder afhankelijk van het milieu dan honingopbrengst.

Koninginneteelt

De heer Harry Dijkema moest voor zijn lezing geen geringe afstand overbruggen, namelijk van het Drentse Peize naar Dongen. Hij stelde ondermeer dat het Buckfastras het zuiverste teeltras is dat er bestaat. Geen enkel ander gebruiksras is zo lang bewerkt. Bij de teelt vermeerderen we koninginnen door middel

Harry Dijkema hoopt dat zijn bijtjes deze raat zullen volderen.

van de omlarfmethode. Hierbij halen we de larven uit de cellen en brengen deze naar kunststof- of wasdopjes die een doorsnee van 9 mm hebben. Bij het omlarven gebruiken we jonge larven, liefst van 12 uur oud of jonger. Op de laatste omlarfdag te Paterswolde zijn zo'n 700 tot 800 larfjes omgelarfd. Na het omlarven worden de dopjes voor twee dagen in een starter gehangen. De doppen worden nu uitgebouwd waarna ze overgehangen worden in een flink pleegvolk, dat uiteraard voor dit doel moederloos gemaakt is. De doppen laat de heer Dijkema niet in een arrestkooitje uitlopen maar in een Kirchhainer bevruchtigingskastje. Vanuit deze kunststofkastjes, die met flink wat

Jan Mus ziet zijn teelt al helemaal zitten.

bijen gevuld worden gaat de moeder op bruidsvlucht. Een goede raad die hij geeft is de eenmaal bevruchte moeder met rust te laten totdat ze gesloten broed heeft. Ook heeft de varroamijt hem gedwongen zijn teeltmethode aan te passen. Hij raadt aan doppen met larfjes niet in volken zonder open broed te hangen zodat de varroamijt de moerdoppen niet als enig open broed heeft.

In de pauze was er een levendige belangstelling voor de Dadantkasten. Hoewel het niet noodzakelijk is om Buckfastbijen in Dadantkasten te houden biedt deze kast met zijn enkele broedkamer en ongeveer twee keer grotere ramen, toch veel voordelen. Tevens was er een aantal koninginneteltkastjes te bezichtigen. Maar de organisatie zat niet stil. Een start werd gemaakt met de 'Buckfast Belangen Verenigd'. Het idee werd geopperd Br. Adam te bezoeken en contactpersonen stelden zich beschikbaar. Zie het februarinummer van het Groentje voor namen en adressen. Tevens werd afgesproken om voor de onkosten een voorlopige contributie van f 10,- vast te stellen (Bijenteelt 91(2): 64 (1989).

Na de pauze kwam ondergetekende aan het woord over het uitzoeken van nieuw teeltmateriaal voor Br. Adam. Sinds de jaren vijftig heeft Br. Adam in Euro-

Br. Leo meet graag alles na.

Jan Ottens vond in zijn toehoorders ook een select gezelschap.

pa, het Midden Oosten en Noord Afrika gezocht naar bijenrassen met gunstige eigenschappen. Deze gunstige eigenschappen probeert hij af te zonderen en in zijn Buckfastras onder te brengen. Een van de eerste reizen die ik ondernam was naar de Sahara in Marokko. Br. Adam was daar al twee maal geweest, in 1962 en 1976 en had daar de *Apis mellifera Sahariensis* aangetroffen.

In 1921 had Baldensperger reeds de aandacht op dit ras gevestigd. Men kan hier van een eilandpopulatie spreken. Ten noorden vormt het Atlas gebergte een grens en ten zuiden vormt de Sahara een onoverwinnelijke barrière. In enkele oasen in het oosten van Marokko is deze bij nog zuiver te vinden. De bijen worden gehouden in muurnissen van kleine afmetingen. De bijen zijn zachtaardig maar zeer nerveus en tijdens het uitsnijden van de natuurbouw vliegen ze rond als een horde wespen. Deze bij moet wel zeer vitaal zijn als we de omgeving in ogenschouw nemen. De dracht is het best te omschrijven met het woord troosteloos. Toch zien ze kans om zich te handhaven en pas ingekruist met de Buckfastbij komen hun goede eigenschappen het best tot hun recht. Een eigenaardig detail dat ik vermelden wil is de eigenschap van het aanvliegen en meteen verdwijnen in het volk. Dit geeft de hoornnaar minder kans toe te slaan.

In Turkije werd door de heer Paul Buedts en mij de *Apis mellifera Anatolica* gevonden. In Turkije worden de bijen overwegend in Langstroth kasten gehouden. Door de imkers wordt een sterke migratie uitgevoerd,

bijna heel Turkije wordt al naar gelang het seizoen rondgereisd en dus is het moeilijk zuiver materiaal te vinden. De Anatolica kenmerkt zich door zijn zwermtraagheid en zijn goede overwintering. Gekruist met Buckfastbijen koppelt ze een grote vruchtbaarheid aan een uitgesproken zwermtraagheid. Een van de laatste reizen waarbij ik Br. Adam mocht vergezellen was naar Oost Afrika. Hier werd gezocht naar de *Apis mellifera monticola*. Een zwarte bij die volgens gegevens zou moeten voorkomen op de hellingen van de Kilimanjaro en Mount Kenia. Deze zwarte bij is zachtvaardig in tegenstelling tot de bijen van het laagland (*Apis mellifera scutellata*). De bijen op de hellingen van de Kilimanjaro worden gehuisvest in uitgeholde boomstammen, die hoog geplaatst zijn buiten het bereik van termieten, honingdassen en olifanten. In Kenia worden de bijen overwegend gehouden in Kenya Top Bar Hives. Een soort kast zonder raampjes, met alleen toplatten. Hoe deze bij zich met betrekking tot resistentie voor de varroamijt zal gedragen moet nog onderzocht worden. Ten slotte werd er bij het vragen stellen de zorg geuit hoe het verder moet als Br. Adam er niet meer is. Geen eenvoudige zaak maar als wij imkers ons verenigen en sterk maken voor het Buckfastgebeuren zoals overal al in het buitenland gebeurt is er toch een mogelijkheid om verder op de weg te gaan die Br. Adam al jaren lang aangeeft.

Omlarfdagen 1989

Zoals in andere jaren zal het ook in 1989 weer mogelijk zijn om op omlarfdagen aan goed teeltmateriaal te komen. De belangstelling voor deze dagen neemt snel toe. Het is dan ook verheugend u te kunnen berichten dat het aantal groepen dat een dergelijke omlarfdag organiseert opnieuw is toegenomen. Op een paar plaatsen kunt u ook terecht voor instructie over het maken van een starter en aanverwante handelingen. Het is de bedoeling dat u met een voorbroedkastje of starter naar een afgesproken plaats komt. Op die plaats kunt u dan met of zonder hulp omlarven. De van larfjes voorziene dopjes worden daarna in het meegebrachte volkje gehangen.

De heer Bijnen in Horst Limburg heeft op 4 juni a.s. carnicalarfjes beschikbaar. Graag eerst een telefoontje 04709-2397.

De groep Nunspeet heeft op 3 juni a.s. larfjes beschikbaar van carnica en buckfast. Van te voren bellen met de heer vd. Wal 03412-51206.

Ook de Gooise imkers hebben larfjes beschikbaar van carnica, buckfast en inheemse bij op 3 juni a.s. Een aantal dagen eerder wordt instructie gegeven over het maken van een starter. Graag eerst een telefoontje naar de heer Verrier in Naarden 02159-42127.

Op 3 juni a.s. geeft de carnicaclub Twente op 6 verschillende plaatsen in hun gebied mogelijkheid tot omlarven (carnica). Instructie over het maken van bijvoorbeeld een starter een aantal dagen te voren. Graag eerst een telefoontje naar de heer Luttkhuis 05410-13649.

In Paterswolde kunt u terecht voor buckfast en carnicalarfjes op 10 juni a.s. (op de bijenmarkt). Van 10.00 – 11.00 uur kunt u terecht als u minder dan 15 larfjes nodig heeft, voor meer dan 15 larfjes kunt u vanaf 11.00 uur terecht. Imkers die per telefoon een afspraak maken hebben voorrang. Bellen naar de heer Dijkema 05908-32238.

In Lemmer kunt u terecht op 10 juni a.s. U kunt kiezen uit larfjes van verschillende carnicalijnen. Graag eerst een telefoontje naar R. Kakes 05146-2066.

Bij de heer Staals in Eindhoven kunt u gedurende het hele seizoen terecht voor carnicalarfjes. Graag eerst een telefoontje 040-811287.

Buckfast omlarfdagen elke zaterdag in mei en juni na afspraak met: J. Mous, Laurier 10, St. Oedenrode. Tel. 04138-77219.

Bestellen Carnica-koninginnen

M. Bijnen

Evenals het vorige jaar kan men ook dit jaar weer koninginnen van Schiermonnikoog bestellen. Als alles enigszins volgens wens verloopt kunnen ze weer in de eerste helft van de maand juli afgeleverd worden. Voordat de koningin(en) wordt afgeleverd krijgt u bericht hoe en wanneer de aflevering plaats vindt. Ook voor 1989 kunnen we nog dezelfde prijs als die van voorgaande jaren aanhouden, namelijk f 40,- per koningin in een verzendkooitje met ± 7 begeleiden- de bijen. Voor de leden van de 'Vrienden van Schier' kost de eerste koningin slechts f 30,-. Men kan dit bedrag overmaken op gironummer 28.59.193 t.n.v. Koninginneteeltcommissie Harlingen. Imkers die op de koninginneteeltdag in Utrecht reeds besteld hebben hoeven niet opnieuw in te schrijven. Wanneer u een of meerdere koninginnen wilt bestellen en u heeft nog geen carnica of eerste nateelt hiervan, dan raden wij aan om eerst te zorgen dat u in het bezit komt van eerste nateeltbijen zodat u in zo'n volkje de carnica-moer kunt invoeren. Indien u niemand kent die u aan deze bijen kan helpen, dan moet u dit bij uw bestelling even vermelden, dan kunnen wij u misschien aan een adres helpen waar u zo'n volkje kunt krijgen of kopen. De bestelling voor 1989 moet voor 15 mei a.s. binnen zijn bij: M. Bijnen, Daniëlweg 3, 5962 AR Horst-Melderslo, zodat wij onze planning op Schiermonnikoog ook op tijd klaar kunnen maken, zodat ook de koninginnen straks op tijd afgeleverd kunnen worden.

Honingjagers in Nepal

Fieke Bos-van Noordwijk

Zittend op de wiebelende touwladder, 120 meter boven de afgrond, snijdt Mani Lal met een aangepunte stok de dikke honingraat van de rots. Via een tweede stok, vastgehouden met zijn linkervoet, houdt hij de met een geitevel beklede mand onder de afbrekende raat, waar de vloeibare honing uit stroomt. Om hem heen zoemen de grote rotsbijen (*Apis laboriosa*). Mani Lal, 63 jaar oud, heeft een vreemde verstandhouding met de bijen. Hij voelt een mengeling van bewondering voor hun levenswijze, begeerte naar hun honing en vrees voor hun aanvallen. Van tevoren heeft hij Pholo, de god van het bos, een zoenoffer gebracht en de heilige mantra's (spreuken) opgezegd. Dit alles heeft hij gedaan met een 'goed hart'; in volvertrouwen op de vergevingsgezindheid van Pholo. Daarom kan hij, slechts beschermd door een oude legerbroek en een dikke cape, rustig en zeer geconcentreerd zijn werk doen. Onder aan de rots staan de helpers en dorpelingen met potten en pannen in een ware 'honingregen'. In ruil voor een geldelijke bijdrage in de staatsbelasting op het honingjagen hebben dorpsbewoners het recht om de vallende honing op te vangen. Hun gezichten en blote armen glimmen van het plakkerige vocht. Als de mand vol is met 50 pond honing en was, laten de helpers de kostelijke vracht aan touwen naar beneden zakken. De honing wordt meteen gezeefd en in kruiken gedaan. Dan gaat de mand weer naar boven voor de volgende lading. Pas als de hele raat, die zo'n 125 - 160 pond honing kan bevatten, helemaal verwijderd is gaat Mani Lal van de ladder af. Uitgeput na een uur hard werken, maar tevreden. Dit keer is alles weer goed gegaan. Ze vormen dan ook een zeer hecht team, de honingjager en zijn helpers. Steeds dieper dringen ze de jungle in. Steeds moeilijker wordt het om voldoende honing en was te oogsten. Door ontginning, erosie en het uitroeien van nesten gaan de drachtweide en het aantal bijen hard achteruit. Sasmer Bir, 'de rots van de 300 nesten' telt er tegenwoordig nog 15. De grootvader van Mani Lal oogstte zo'n 1200 nesten per jaar. Vorig jaar nam Mani er 120 en dit jaar verwacht hij er 90 te oogsten. Ook het aantal bijen per nest gaat achteruit. Toch worden niet alle nesten vernietigd: sommige laat de honingjager zitten als 'zaad' voor volgende jaren. Als de koningin en voldoende bijen ontsnappen, kunnen ze in één maand zoveel honing vergaren dat het weer de moeite loont om te oogsten. Toch is het zeven maanden geleden dat de honingjager voor het laatst honing van de rotsen haalde.

Als Mani Lal weer bij zijn helpers onder aan de rots komt, gaat hij de honing onderzoeken. Hij neemt wat honing in zijn handpalm en kijkt naar de kleur. Goudgele honing is afkomstig uit een nieuw nest, zwarte

Een Poolse koperslager in Bialowieza maakte deze afbeelding van de rotstekening van de honingjager in de grotten van Araña, Valencia, Spanje. Foto: J. Beetsma

honing uit een nest van een paar maanden oud. Is de honing rood, dat gelooft men dat ze afkomstig is van dode dieren. Prikfelt de honing in de hand dan is ze giftig. De jager weet dat giftige honing afkomstig is van giftige bloemen (o.a. *Rhododendron ponticum*). Uit ervaring kennen de mensen de uitwerking van giftige honing. Dorpelingen, te ongeduldig om het onderzoek van Mani Lal af te wachten, aten van de giftige honing. Onderweg naar het dorp vielen ze neer op het pad, niet in staat verder te lopen. Het koude zweet brak hen uit, ze moesten overgeven en konden niet goed meer zien. Verscheidene uren duurde deze situatie. De kruiken met honing en de enorme raten met broed worden iedere avond meegenomen naar het kampement. Daar wordt het broed uit de raat geperst. Het witte, eiwitrijke sap wordt vermengd met warme honing. Dit tonicum wordt onder de mannen verdeeld. Mani Lal pakt met een pincet de angels uit zijn armen. Hij is immuun geworden voor bijesteken. De anderen hebben opgezwollen gezichten: bijen van *Apis laboriosa* behoren tot de meest agressieve ter wereld. Na 22 'zonnen' gaan de honingjager en zijn helpers weer naar het dorp terug. Ze hebben 40 nesten geoogst. De honing wordt verdeeld: de belangrijkste mannen krijgen het grootste aandeel. De vloeistof is veel waard: één pond honing kost ongeveer 10 roepies. Een hoge prijs voor mensen die van 2 roepies per dag leven. Maar het meeste wordt geruild tegen graan, yoghurt, een kip of een dag werken. De was wordt in de hoofdstad Kathmandu verkocht aan kunstenaars die deze gebruiken om koperen beeldjes te maken met de verloren-was-methode. Twee keer moeten de mannen lopen om alle honing op te halen. Aan banden, die om hun voorhoofd spannen, dragen ze de volle kruiken. Onderweg begint het te regenen: de moesson nadert. Mani Lal heeft besloten dat hij deze herfst voor de laatste keer zal gaan honingjagen. En dat zal dan ook definitief de laatste keer zijn voor dit oeroude ambacht: hij heeft geen opvolger.

Deze moeilijke, maar zeer boeiende manier van honingjagen in Nepal werd in het kort beschreven in het novembernummer van National Geographic (1988, 174(5): 660 – 672). Daarin werd ook verwezen naar het boek over dit onderwerp: 'Honey Hunters of Nepal' geschreven door Diane Summers en voorzien van werkelijk grandioze foto's van Eric Valli. Door zijn

zeer grote formaat (39 x 28,5 cm), boeiende tekst en unieke foto's een ware belevenis en zijn prijs zeer zeker waard.

'Honey Hunters of Nepal' geschreven door Daine Summers met foto's van Eric Valli, uitg. Thames and Hudson Ltd, London (1988). ISBN 0-500-27525-4. Prijs £ 16,95 ± f 75, –.

Bijenteelt in Vietnam

Vincent Mulder

Werkend voor een bijenteeltproject van het 'Komitee Wetenschap en Techniek voor Vietnam' wil ik in dit artikel mijn ervaringen met de bijenteelt in dit Aziatische land met u delen. In tegenstelling tot Nepal is er in Vietnam sprake van zowel een traditionele als een zeer moderne imkerij, waarmee ondanks de slechte economische omstandigheden een aanzienlijke honingproduktie bereikt werd. In vele opzichten kunnen wij als Nederlandse imkers dan ook nog veel leren van onze Vietnamese collega's

Inleiding

Vietnam zal bij menigeen een naam van een land zijn die niet meer zo vers in het geheugen ligt. Vietnam, een land in oorlog met de Verenigde Staten en daarvoor met Frankrijk en Japan. 'Wat is er van geworden?' vraagt u zich wellicht af. Sinds 1975 wordt het land in naoorlogse opbouw, geregeerd door een socialistisch bewind, bevriend met andere socialistische landen, behalve met China het grote buurland in het noorden. Het is op dit moment één van de armste landen van Azië. De westerse landen houden zich over het algemeen afzijdig van handel met Vietnam en er wordt nauwelijks ontwikkelingshulp gegeven. Deze politiek isoleert het land van de omringende landen als Thailand, Taiwan en de Filipijnen, die economisch steeds sterker worden. Het land, 7 maal groter dan Nederland met ruim 65 miljoen inwoners kent geen rijken. Iedereen van hoog tot laag verdient maar net genoeg voor de dagelijkse kom rijst. Desondanks zijn de Vietnamezen een hard werkend volk, zeer leergierig en vooral op landbouwgebied weten ze met de schaarse middelen toch nog een redelijk produktie-niveau te bereiken. Helaas is de nationale rijstproduktie vaak net niet genoeg om de eigen bevolking van voldoende voedsel te voorzien. Bij afwezigheid van belangrijke industrie of mijnbouw werkt het merendeel van de bevolking in de landbouw, gegroepeerd in collectieve organisaties, veelal door de staat geleid.

Bijenteelt als stevige tak van de landbouw

Organisatie van de landbouw in produktiecollectieven is een belangrijk kenmerk van elk socialistisch

land. Van hieruit valt ook de sterke bijenteeltontwikkeling in Vietnam te verklaren. Met het begin van de socialistische staat Vietnam, begin jaren zestig in het noorden, begonnen zich ook kleine groepjes imkers te vormen in produktiecollectieven. Deze eerste beroepsimkers hadden veel kennis opgedaan in China, waar ze toen reeds moderne methoden van bijhouden beoefenden. Men werkte met kasten met raampjes, slingers, intensieve koninginnteeltmethoden en het voeren met suiker. Tevens werd er al intensief met de volken naar verschillende drachten gereisd en voor zover het de niet-inheemse Europese bij (*Apis mellifera*) betrof oogstte men ook al stuifmeel en koninginnegelei. Sinds die tijd heeft de beroepsimkerij zich flink uitgebreid. Op dit moment zijn er naar schatting 1500 beroepsimkers in het hele land, waarvan er zo'n 1100 werken met de ingevoerde *Apis mellifera*. Opmerkelijk voor Zuidoost Azië is het feit dat er zo'n 400 imkers professioneel de inheemse bij, *Apis cerana*, in kasten met raampjes houden. Ook zij reizen met de volken en dragen in belangrijke mate bij tot de nationale honingproduktie. Die produktie bedraagt zo'n 1600 ton per jaar, waarbij de opbrengsten van de naar schatting 4500 kleine imkers, die niet reizen, zijn inbegrepen. Belangrijke drachtbronnen in Vietnam zijn merendeels landbouwgewassen; zoals fruitbomen: Litchee, Longan en Rambutan, maar ook belangrijke gewassen als koffie, thee, jute en cocos. De grootste drachtbron uit het zuiden is, onverwacht wellicht, de rubberboom, *Hevea brasiliensis*. Op de jonge bladeren van deze bomen ontstaan nectarklieren die gedurende drie we-

Vietnam, een land van landbouw, rijst, buffels; kortom 99% platteland.

ken nectar produceren. Deze rubberplantages zorgen dan ook elk gedurende een volle maand voor imkers en gonzende bijen.

(wordt vervolgd)

Bij en plant in beeld

Arjen Neve

margriet

Algemene plant

De margriet komt in bijna geheel Europa voor en is in ons land vrij algemeen. Het is een vaste plant, met een hoogte van 30 tot 60 cm, die van mei tot augustus in bloei staat. De bloeiwijze vormt zich aan het eind van een rechte stengel, die bezet is met verspreid staande bladeren. Boven aan de stengel zijn de bladen zittend. Naar beneden toe worden ze gesteeld en hebben een minder groffe tanding langs de behaarde rand.

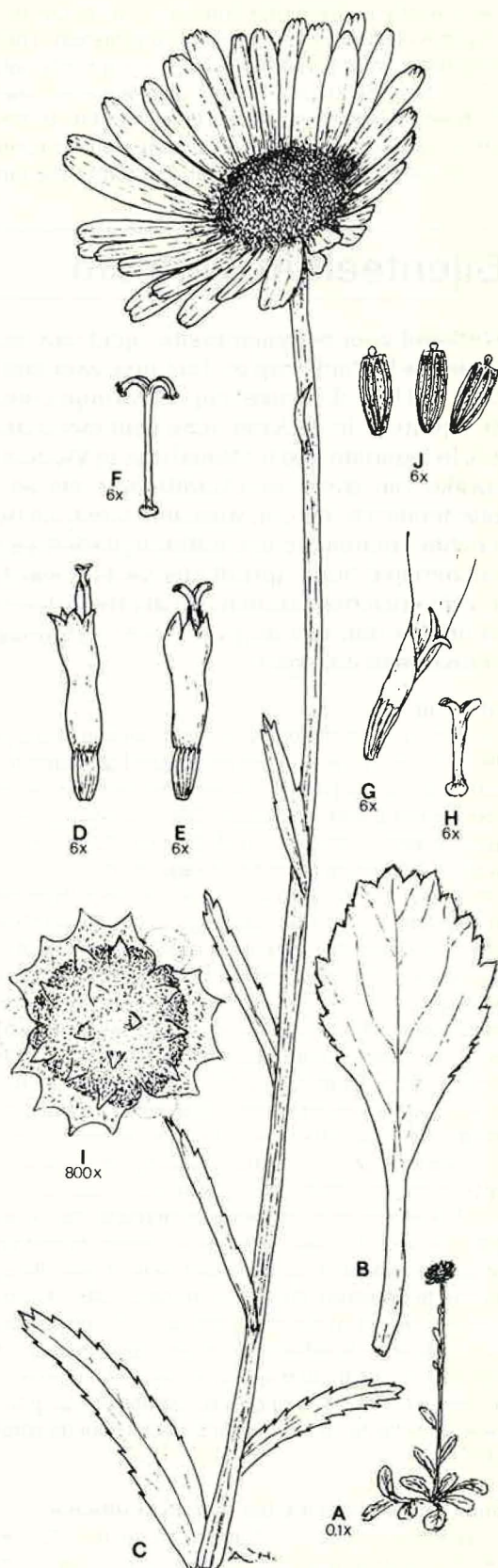
Bijenblauwgroene lintbloemen

De margriet behoort tot de composietenfamilie. De bloemen zitten gegroepeerd in een bloemhoofdje. In het midden buisvormige bloemen, de buisbloemen, en langs de rand bloemen met een lange lintvormige bloemkroon, de lintbloemen. De buisbloemen zijn tweeslachtig. In de lintbloemen komt alleen het vruchtbeginsel met stamper tot ontwikkeling, ze zijn vrouwelijk. Zaadvorming door zelfbestuiving is mogelijk. Zoals bij veel soorten van de composietenfamilie zorgen de randbloemen ervoor dat de bloeiwijze voor insecten goed zichtbaar is. Behalve de vorm speelt veelal ook de kleur een belangrijke rol bij de oriëntatie. Voor ons oog is de bloemkroon van de lintbloemen wit. De wetenschappelijke naam *Leucanthemum* duidt daar ook al op. Het is een Latijnse vertaling van de oude Griekse plantenaam *Leukanthemon*. Dit is een samenvoeging van leukos = wit en anthemon = bloem. Voor de bijen hebben de lintbloemen een andere kleur. De bloemkroon weerkaatst namelijk geen ultraviolet. Voor het bijenoog zijn ze daarom bijenblauwgroen en ze vormen daardoor een kleurcontrast met de gele buisbloemen.

Verklaring bij de illustratie

Margriet (*Leucanthemum vulgare* Lamk./*Chrysanthemum leucanthemum* L.)

A plant; B blad onder aan de plant; C bloeiwijze; D en E buisbloem in mannelijk en vrouwelijk stadium; F stamper van buisbloem; G deel van lintbloem; H stamper van lintbloem; I stuifmeelkorrel; J nootjes.

Nectar en stuifmeel

Na het opengaan van de lintbloemen volgen de buisbloemen achtereenvolgens van de rand naar het centrum van de bloeiwijze. De bloemkroon van de buisbloemen is kort, waardoor de nectar gemakkelijk toegankelijk is. Bijen verzamelen zowel nectar als stuifmeel, dat in grote klompjes wordt verzameld. Ze hebben een prachtige oranje kleur. In de nectar overheerst de hoeveelheid druivesuiker en vruchtesuiker. De margriet laat zich gemakkelijk door zaad vermeerderen. De vruchten zijn nootjes die geen pappus hebben. Toch draagt de wind bij aan de verspreiding van de nootjes.

Tuinplant

De in ons land in het wild voorkomende margriet leent zich ook goed voor tuinbeplanting. Er zijn echter ook vormen met grotere bloemen. In catalogi worden ze veelal genoemd onder de verzamelnaam *Chrysanthemum maximum Ramond*. Het zijn grootbloemige cultuurvarieteiten van de ondersoort *Leucanthemum heterophyllum* DS, die zijn oorsprong in de Pyreneeën, de West-Alpen en op Corsica heeft liggen.

Van imker tot imker

Ko Zoet

Het veranderlijke weer

Voor de verandering dit jaar al in april naar het koolzaad? Gelet op het zachte winterweer zal het me niet verbazen. Ook vandaag, 19 februari, is het weer zo'n dag waarvan we er de afgelopen drie maanden veel hebben gehad. 'Een bolle zuidwesten wind, temperatuur rond 12 graden met een flauw zonnetje en bijen die met stuifmeel binnen komen'. Alles lijkt vroeg in bloei te komen dit jaar. Nu maar afwachten of het zachte weer nog even aanhoudt zodat tijdens die vroege bloei onze bijen ervan kunnen profiteren.

Hoe veranderlijk het weer is blijkt uit het volgende overzicht van de afgelopen 5 jaar. Achtereenvolgens het aantal dagen met een maximum temperatuur van 20 graden of hoger, uren zonneschijn en het karakter van het weer in de maanden mei voor onze koolzaadgewesten Flevo (F) en tussen haakjes het Dollardgebied (D).

Jaar	aantal dagen $\geq 20^{\circ}\text{C}$		uren zonneschijn		
	F	D	F	D	
1984	1	(1)	110	(140)	koud, nat, somber
1985	7	(6)	190	(180)	2e helft maand warm/zonnig
1986	9	(7)	240	(255)	vrij warm en zonnig
1987	3	(0)	170	(175)	zeer koud, nat, somber
1988	11	(9)	220	(230)	vrij warm en zonnig

Hoe het dit jaar wordt?

Afwachten is de boodschap, maar er zijn van die jaren dat niets fout gaat. De regen valt op een moment dat de planten water nodig hebben en vervolgens schijnt de zon. Als imker om van te likkebaarden, of niet soms. In delen van Iowa, een Amerikaanse staat ten westen van de grote meren, gold het bovenstaande in 1987 en het verhaal van grootimker Kenneth E. Nuss van de Cedar Valley Honey Farms vond ik te mooi om het niet uit het ABJ te pikken. Hij beschrijft zijn bijenjaar als volgt:

'De winter was zacht en het voorjaar droog en warm.

Het broednest werd al snel volgestopt met pollen en nectar van de paardebloem en esdoorn en veel vroeger dan normaal werden afleggers gemaakt terwijl er nog geen spoortje zwermneiging aanwezig was. In juni bloeide in de wijde omtrek de gele honingklaver, die als vervangend gewas op grote schaal was ingezaaid en pas een maand na de bloei werd gemaaid. Ook luzerne was volop aanwezig. Zo ver ik me kan herinneren regende het alleen 's-nachts nu en dan, maar was het de volgende dag weer zonnig en warm. Als bijenhouder kon je gewoon niets verkeerd doen! Oude koninginnen werden door de bijen vervangen (stille moerswisseling) en de volken groeiden als kool.

Geschepte zwermen, afkomstig van volken in de bossen, ontwikkelden zich voorspoedig en moesten snel van honingkamers worden voorzien. De afleggers deden het niet minder goed.

Half juni waren alle beschikbare honingkamers geplaatst, ook de nog te repareren exemplaren die apart waren gehouden. Het weer bleef 'meedogenloos mooi' en we waren genooddaakt afgedankte honingkamers weer van de schroothoop terug te halen. Ten einde raad werden de sectiebakken voor raathoning uit de schuur opgediept en die kwamen op de volken waar de bijen in dichte trossen tegen de buitenwand een baard vormden.

Eind juni, veelal het tijdstip waarop de vroege dracht inzet, stond het gewicht van de weegschaalvolken op ruim 300 pond! En toen begon het slingeren. Dag in, dag uit, weken lang, van de vroege ochtend tot laat in de avond. Sommige volken brachten het in de eerste slingerronde tot ruim 80 pond honing uit 100% verzegelde raten. Watergehalte van de honing 17%. We moesten wel slingeren want er was in geen velden of wegen aan reservemateriaal te komen. Sommige volken bereikten een hoogte van 2,5 meter en een enkeling viel om terwijl ook een enkele houten pallett bezweek onder het gewicht. Het kwam er gewoon op neer dat we niet snel genoeg konden slingeren en . . . elke dag werd een prachtige haaldag.

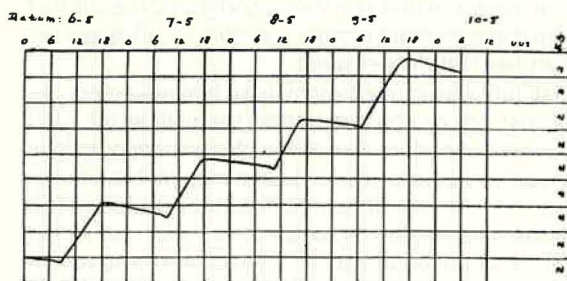
Eindelijk leek de haaldrift af te nemen en nu kwamen we er toe om de sectiebakken van de volken te nemen. Het resultaat? Tientallen bakken spierwit verzegelde secties. En we begonnen opnieuw, van de vroege ochtend tot de late avond secties uit de raampjes nemen, schoon maken, verpakken. Het werden er duizenden.

En vervolgens... begonnen we weer te slingeren. Een oogst van 100 pond per volk is in Iowa een mooi resultaat, 200 pond komt zelden voor, maar veel van onze volken kwamen tot een totaal oogst van meer dan 250 pond.

Volgens de almanak krijgen we een zachte winter en opnieuw een warm voorjaar. De richtlijn van het Ministerie van Landbouw schrijft voor dat nog vele jaren Honingklaver en Luzerne als vervangend gewas ingezaaid zullen worden en wij imkers? Wij zullen er voor zorgen beter voorbereid te zijn!

Een curve van de koolzaadoogst

Wat de bijen aan de overkant van de grote waterplas presteren is niet gering, maar onderschat de prestaties van onze eigen bijen niet als het weer meewerkt. Meestal weten we elkaar (iets meer dan) precies te vertellen hoe groot de totaal oogst is geweest met in het beste geval het grootste aantal pondjes van ons beste volk. Om tot echt betrouwbare cijfers te komen is echter een weegschaalvolk onontbeerlijk en dat staat hoog op mijn verlanglijst. Een weegschaalvolk wordt wel eens de barometer van de bijenstand genoemd en naar mijn idee terecht. Leest u er het artikel maar eens op na van Paul Borkent in het Groentje van mei 1987, een uitstekende bijdrage.

De eerste jaren na wereldoorlog 2 was men ook actief op dit terrein en interessant is een grafische voorstelling van het gewichtsverloop van een weegschaalvolk van 6 t/m 9 mei 1948 (zie figuur). De bijen bevlogen een veld koolzaad op een afstand van 500 - 600 meter. Op genoemde dagen was het mooi weer met maximum temperaturen van 21 - 25 °C. De totale gewichtstoename in die vier dagen bedroeg 14,8 kg. Ir. B. de Bruin beschrijft het als volgt. 'Bij deze overvloedige dracht en het fraaie weer begint de vlucht reeds om 7 uur. Op 6 mei was de afname t.g.v. het uitvliegen van de bijen reeds om 9 uur opgeheven. Omstreeks 18 uur zijn alle bijen weer binnen. Toename t.o.v. 7 uur 's-morgens ongeveer 4.4 kg. na het indampen toename plus min 3.7 kg'.

De tweede inspectie

De hele natuur knapt uit haar winterbolster en zo is het ook met onze bijen. Om wat ervaring op te doen gaan we 10 dagen na de eerste inspectie opnieuw in de bijen. Tegen deze tijd kan de bouwdrift zijn ontwaakt, te herkennen aan de witte waspuntjes op de raten. Is er al dracht van betekenis en goed vliegweer, dan hebben de bijen zelfs raat gebouwd gevuld met honing tussen de toplatten en dekplank. Door deze raat voorzichtig weg te snijden kan de imker z'n eerste honing oogsten. Een delicatessen.

Voor elk volk zijn minimaal twee velletjes kunstraat ingeramd.

Het dak leggen we omgekeerd naast het volk. Laat de dekplank op z'n plaats. Maak de bovenbak voorzichtig los van de onderbak en zet deze schuin op het omgekeerde dak. Controleer even of er in de onderbak al broed aanwezig is. Nu dekken we de onderbak af met een stokdoek en gaan verder met de bovenbak. Maak de dekplank voorzichtig los en zet deze schuin tegen de onderbak, tweede stokdoek inschakelen.

Vanuit de bovenbak brengen we de twee buitenste raten met wintervoedsel naar de onderbak. In de bovenbak brengen we nu aan beide zijden de eerstvolgende raat zonder broed naar de zijkant. Wintervoedsel open krabben. Meestal bevat de volgende raat broed. Laat het broednest ongemoeid. Aan beide zijden hangen we tegen het broednest een vel kunstraat. De bovenbak ziet er v.l.n.r. nu als volgt uit: voer/stuifmeel, kunstvel, 6 raten broed, kunstvel, voer/stuifmeel. Heeft het volk meer dan 6 raten broed in de bovenbak dan brengen we twee of meer raten broed naar de onderbak. Zorg er voor dat het broed boven elkaar komt te hangen. Vul de vrij gekomen ruimte in de bovenbak nu verder op met kunstraat. Is er geen dracht, dan voeren we 3 kg suiker, verhouding 2 water/1 suiker, om mooi uitgebouwde raten te krijgen. Zodra een sterke dracht inzet dan stopt u met voeren, legt een moerrooster en plaatst een lage honingkamer. Voor een vroege dracht in de bebouwde kom is één lage honingkamer meestal voldoende. Bij onze koolzaadvolken wordt ook de bovenste broedbak geleidelijk volgedragen.

De derde inspectie, opnieuw 10 dagen later

Gelet op het vervolg van onze aanpak zorgen we er voor dat de koningin in de onderbak komt, daarop het moerrooster, de tweede broedbak en vervolgens de honingkamer. Worden de raten in de lage honingkamer al verzegeld? Zet er dan een lege bak onder en neem de verzegelde raten eventueel mee naar huis om te slingeren.

Deze extra ruimte geven lijkt overdreven, maar is het niet. Vooral vroeger was de algemene gedachte dat een beperkte legruimte voor de koningin het zwermen in de hand werkte. Na onderzoek van John B. Free in Engeland is gebleken dat een te krappe ruimte voor het gehele volk een sterke stimulans tot zwermen be-

tekent. Vandaar ons devies; 'Geef ze de ruimte'. Nu ingehangen kunstraat wordt vaak voorzien van darrencellen omdat de drang tot deling in het volk sterker wordt, houdt u daar rekening mee. Het staat er zo eenvoudig, zorg dat de koningin in de onderbak komt, maar het kost de beginnende imker vaak vele zweetdruppeltjes. Schakel de hulp van een ervaren imker in! Een drastische methode is de volgende. Na het afnemen van de honingbak geven we veel rook van bovenaf zodat het volk + koningin zich in de onderbak terugtrekken. Bovenste leeggeblazen broedkamer afnemen, wat water over de bijen spuiten, rooster leggen en het volk weer opbouwen als voorheen. Een gemerkte moeder is bij deze 'operatie' een uitkomst.

De vierde inspectie, 10 dagen later

In een vroeg voorjaar, en daarvan ga ik nog steeds uit, zullen we in mei al snel met zwermimpulsen te maken krijgen en daarom moet ook deze inspectie besproken worden. De bedoeling is een eenvoudige aanpak, waarbij zonder gebruik van bestrijdingsmiddelen reeds in de zomer een flink aantal varroamijten weggevangen wordt.

Is er dracht

We maken een vlieger. Zorg voor voldoende materiaal, extra bodemplank, broedbak, dekplank, dak en reservekastje. Op de nieuwe bodemplank zetten we de bovenste broedbak. Stokdoek over onderbak. De bovenste broedbak bevat alleen gesloten broed want 10 dagen geleden hebben we het rooster gelegd. Voelden de bijen zich moederloos, dan hebben ze redcellen aangezet. Deze breken we allemaal weg. Nu terug naar de onderbak. Zoek het raampje met de koningin en hang deze even in een reservekastje. Pak nu de broedkamer van de bodemplank en zet deze op de oorspronkelijke bovenbak op de nieuwe plek. De extra broedbak zetten we nu op de oorspronkelijke bodemplank, hangen daarin het raampje met de koningin en vullen de bak op met uitgebouwde raten. Liefst geen kunstvellen, want er zijn geen bouwbijen. Controleer de oorspronkelijke onderbak op zwermcellen en breek deze weg, sla daartoe alle ramen af. Dekplank er op en sluit het volk.

In het moederloze deel zullen nu alleen in de bovenbak redcellen worden aangezet want het broed in de onderbak is verzegeld. In de vlieger wordt gestart met een nieuw broednest.

Is de dracht (bijna) voorbij?

We maken een veger. Let het dak omgekeerd naast het volk en plaats daarop honingkamer en broedbak die op het rooster staan (broedbak 2). Neem broedbak (1) met koningin en bodemplank weg en dek af met stokdoek. Zet op dezelfde plek direct een andere bodemplank met daarop broedbak (2). Onderzoek elke raat op redcellen en breek deze weg. Zet een lege broedbak (3) op broedbak (2).

Nu keren we terug naar broedbak (1) met oude koningin en broed op nieuwe standplaats. We sluiten het vlieggat met gras o.i.d. Sla nu alle raten af in dezelfde broedbak (1) en hang de ramen met broed in de lege broedkamer (3). Een raampje met wat open broed hangen we terug in broedbak (1). Geef het nieuw gevormde volk ook een paar raten stuifmeel en voedsel. Vergeet u niet het vlieggat van de veger te openen, maar houdt u het klein tot ze weer een goed draaiende eenheid zijn geworden. We hadden het vlieggat tijdelijk afgesloten om te voorkomen dat jonge bijen en/of koningin in de consternatie van het afslaan van de raten de kast zouden verlaten. De aflegger met oude koningin en jonge bijen start een nieuw broednest. Het moederloze deel met alle vliegbeijen gaat in de bovenbak doppen aanzetten.

We zorgen voor een goed ontwikkelde koningin

De lichamelijk best ontwikkelde koninginnen worden geboren uit zeer jonge larfjes. Moederloze volken maken geen onderscheid en zetten doppen aan op één- en meerdaagse larfjes en de koninginnen voortgekomen uit meerdaagse larfjes zijn het eerste rijp.

Wij willen echter koninginnen uit ééndaagse larfjes en gaan als volgt te werk. Als de veger of vlieger is gemaakt zoeken we in het moederloze volk een raat met uitsluitend eitjes. Merk deze raat met een punaise. Na 10 dagen breken we alle doppen weg, behalve die van de gemerkte raat, want van deze doppen is het zeker dat ze op cellen met eitjes (jonge larven) zijn gebouwd. Wacht op tuten, breek de nog aanwezige doppen uit, en dan hebben wij er alles aan gedaan om een gezonde moeder te krijgen. Ook kan na 10 dagen op één dop worden gezet. Daarover praten we een volgende keer verder.

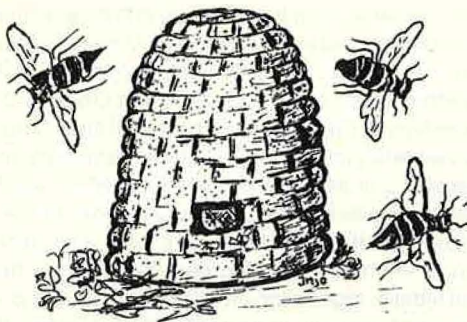
Geraadpleegd: American Bee Journal 1987(12)
Social organization of honeybees. John B. Free
Weerspiegel, maandblad van weeramatuers
Groentje 1948(10) Koolzaadrecht Ir. B. de Bruin

Registratie van bijenvolken, langzaam maar zeker

J. Beetsma

In de Verenigde Staten in de staat Florida is registratie van bijenvolken verplicht. Elk volk moet permanent gemerkt zijn. Personeel van een landbouworganisatie zal onbeheerde en ongemerkte kasten van een label voorzien. Wanneer 90 dagen later de imker zich niet gemeld heeft, worden de kasten weggehaald en op een terrein gedurende 6 maanden bewaard. Indien er dan nog geen reactie komt, worden de volken gegeven aan een onderzoekcentrum of een niet-handelsinstelling zoals bijvoorbeeld de imkersvereniging van de staat Florida.

uit: APIS, Apicultural Information and Issues 6(12), 1988

't GROENTJE
90 JAAR
GELEDEN

Ko Zoet

Het Groentje stond bijna geheel in het teken van de eerste Algemeene Ledenvergadering, den 24 Maart te Utrecht gehouden in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen en een overzicht van het eerste volledige Vereenigingsjaar 1898.

ENKELE FLITSEN

De ontvangsten bedroegen f 1290,35 en de uitgaven f 1192,38; batig saldo dus f 97,52.

Het voorstel der Prov. Afdeling Limburg, om de betrekkingen van Algem. Secretaris en Hoofd-redacteur van het Maandschrift onverenigbaar te verklaren werd verworpen met 10 tegen 4 stemmen.

Aan de prov. afd. N-Brabant werd een nader vast te stellen subsidie toegestaan, voor het houden 'eener nationale bijtentoonstelling te Boxtel in 1900'.

De 'prov. afdeling Limburg' werd opgericht 30 mei 1898, die van Noord-Brabant 30 maart 1898 terwijl van de 'prov. afdeling Friesland' gesproken wordt van haar 'eerste algemeene vergadering' op 1 maart 1898 te Beeststerzwaag. De Friese afdeling was zeer ondernemend, leest u maar mee: 'Het bestuur stelde zich in contact met den Heer Verkade te Zaandam over den ver-

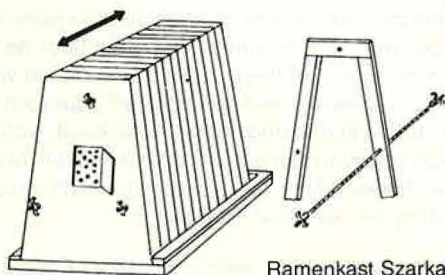
koop van honing. Het slaagde naar wensch, zoowel voor dit als het volgend jaar. De voorradige honing werd verkocht voor f 20, — per 50 kilo. Met den verkoop van honing in de raat, en van lek- en slingerhoning in daarvoor speciaal vervaardigde flesschen en doozen heeft het Bestuur zulke schitterende resultaten gehad, dat zij voor een volgend jaar daarvan goede voordeelen verwacht.' In de dorpen Oosterwolde, Gorredijk, Kooten en Hardegarijp werden door den heer Kelting (redacteur bijenblad) voordrachten over Bijenteelt gegeven, tengevolge waarvan vele 'Ymkers' besloten a.s. zomer proeven te nemen met de boogkorven. In de praktijk van het bijen houden kwam het er niet op aan om het zwermen te voorkomen, maar juist te bevorderen en zowel voor vaste- als losse bouw imker, Redacteur Hootsen:

'In iederen stal zijn stokken, welke zich sneller ontwikkelen dan de andere. Van deze kan de mobielimker reeds tafels met broed nemen, om die aan zwakke stokken te geven. Op die wijze kan men zorgen, dat bij het aanbreken van de zwermtijd de woningen ongeveer van gelijke kracht zijn. Men kan zodoende het zwermen in een kort tijdsverloop doen plaats hebben, zodat alle volken 'klaar' zijn, als de groote zomerdracht begint.'

Wie kent nog de ramenkast?

Otto de kat

Als jong imker, het moet in het begin van de vijftiger jaren geweest zijn, heb ik eens één of twee jaar een bijzonder soort bijenkast in gebruik gehad. Een collega-imker, die ik later helemaal uit het oog verloren heb, had hem, meen ik, uit Frankrijk meegenomen.

Ramenkast Szarka

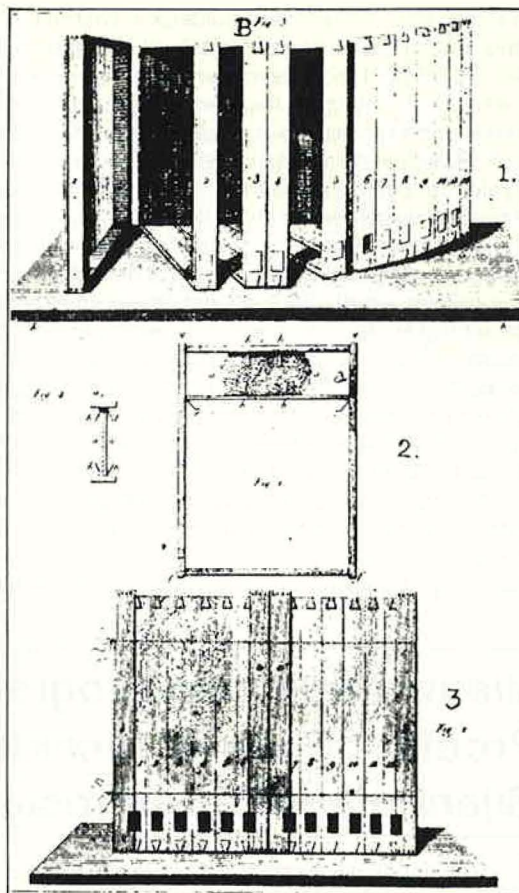
Ramenkast Muller

De hele kast bestond eigenlijk alleen uit trapeziumvormige ramen die direct tegen elkaar geplaatst werden. Ze werden bijeengehouden door een verstelbare beugelconstructie; de woning kon zo breder of smaller gemaakt worden, elk gewenst aantal ramen was mogelijk. De twee zijanten waren geheel van hout (zie foto). In het Groentje van februari 1952 beschrijft Jékavé in zijn 'Jaagkieps' (een voortreffelijke voorloper van het huidige 'Sprokkelwaar') een dergelijke kast die volgens mij dezelfde is als die ik indertijd gebruikte. De bedenker van deze typische woning was de Fransman Henri Muller. Op een van de foto's die genoemd artikel vergezellen is bovendien nog zichtbaar dat een honingkamer is aangebracht tegen de (schuine) achterzijde. Muller noemde dit de 'rugzakmethode'. Origineel was Mullers vinding overigens niet. Had niet al de Zwitser François Huber in 1792 een dergelijke kast ontworpen? In 1842 ging de Hongaar Alexander Szarka er op door. Terwijl Huber rechthoekige ramen had, maakte Szarka ze trapeziumvormig, net als later Muller. De raampjes werden bijeengehouden door drie lange staven er doorheen te steken die met vleugelmoeren vastgezet werden. Hubers ramen zaten met een soort scharnietjes aan elkaar, de ramen klapten open als de pagina's van een boek. Waar 'mijn' Mullerkast gebleven is, weet ik niet meer. Bestaan zulke woningen nog? Zijn ze nog in gebruik? In Nederland misschien? Wellicht is er onder de lezers iemand die er meer over kan vertellen.

Literatuur

Jékavé (1952). Maandschrift voor Bijenteelt, 1952 (54/2) p. 24-25.

Herold, E. en Weiss, K. (1985). Neue Imkerschule, München; p. 237-238.

Ramenkast Huber

Reacties van lezers op de artikelenreeks 'Bedrijfsmethoden'

De heer A. Braber uit Rotterdam reageerde op de bedrijfsmethode Reins-Joliens *Hij schrijft*:

In het Groentje van Februari 1988 is op de pagina's 36 – 38 de bedrijfsmethode Reins-Joliens vrij uitgebreid beschreven, met daarbij in een zeer duidelijk schema de werkwijze van datum tot datum in beeld gebracht. Na zorgvuldige bestudering van het geheel besloot ik om het met twee van mijn volken met deze methode te proberen. De voorbereidingen zoals het kiezen van de volken en ze elk op één bak zetten gaf al aardig wat verwachtingsvolle voorpret, evenals het zorgvuldig vervaardigen van een Snelgrovebord, aangezien dit vitale onderdeel van de methode bij de wissels goed moet voldoen. Ook de regelmatige gesprekken met twee collega-imkers, die ook voor het eerst met de methode gingen werken verhoogden de spanning. Met de tekst en het schema onder handbereik, heb ik niets aan het toeval overgelaten en alles stipt uitgevoerd. Eindelijk werd het 15 april, de dag van

de start, dus de twee volken A + B elk op 10 ramen boven elkaar geplaatst met daartussen een broedkamer met uitgebouwde ramen als honingkamer, het bovenste volk was dus volk A. De hele opbouw met de losse bodem, het moerrooster, het Snelgrovebord en het dak werd een aardige toren, maar het werkte, en al snel was op de vliegplank van volk B te zien dat vrijwel alle vliegbijen in volk B terecht kwamen. 30 April, de dag van de eerste wissel ging alles naar wens, de hele toren afgebroken en in een andere volgorde op een schone bodem weer opgebouwd, tevens zoveel mogelijk gecontroleerd. Er was broed volop in beide volken en in de honingkamer was al veel losse honing opgeslagen, tot zover ging het dus nog goed. Ik ben echter bang, dat de bijen onvoldoende kennis hebben genomen van de beschrijving, waar onder punt I van de voordelen wordt genoemd: 'het zwermen wordt op een gemakkelijke manier totaal verhinderd'. Op 13 mei, dus twee dagen voor de twee-

de wissel, was volk B (boven) duidelijk in zwermstemming, wat bij het nazien ook bleek uit belegde doppen. Op dit punt, nog geen vier weken na de start moest ik dus al ingrijpen, hetgeen ik gedaan heb door 6 ramen broed en bijen over te zetten in een lege kast, die ik ver buiten de stand plaatste. Volk B werd aangevuld met 6 ramen kunstraat. 15 Mei, de dag van de tweede wissel, was er al aardig wat honing verzegeld, maar tevens was er ook erg veel stuifmeel opgeslagen in de honingramen, terwijl onder punt 7 van de voordelen wordt genoemd, dat dit niet voorkomt. Ook dit blijken de bijen dus niet of slecht gelezen te hebben. 16 Mei, uit voorzorg en om de onrust bij mezelf wat te temperen heb ik om 11.00 uur die dag van volk A 4 ramen broed afgenomen en aangevuld met kunstraat. Met dit broed werd de eerdere broedaflegger van volk B versterkt. Teruggekomen van dat broed wegbrengen om ongeveer 13.00 uur hing er in de tuin van de burens een grote zwerm van volk B (dop vergeten?)

Daar ik na dit alles niet meer met de methode verder

kon, heb ik na enkele dagen de verzegelde honing afgenomen, 22 pond, en beide volken al enige tijd verenigd. Ook de twee eerder genoemde collega-imkers, waarvan één met 60 jaar imkerservaring, hebben het in het seizoen 1988 met de bedoelde methode niet tot een goed einde kunnen brengen. Tot slot nog even terug naar het artikel, daar wordt onder conclusies vermeld: 'Bij de methode Reins-Joliens moeten de bijen flink de ruimte hebben', zonder aan te geven hoe dit moet. Bij mij was de kast gerekend vanaf de stelling, 77 cm hoog. En hier dan mijn vraag: weet iemand een redelijke oplossing voor dat ruimte geven, want met het nieuwe seizoen in aantocht, wil ik toch zeker nog een keer met Reins-Joliens op avontuur.

Naschrift Redactie:

Ruggespraak met de heer J. Landsmeer, de auteur van het artikel, leerde ons dat hij nog nooit problemen t.a.v. het zwermen heeft gehad bij toepassing van deze methode en ook nooit van anderen hierover heeft gehoord. Mocht uzelf andere ervaringen hebben, dan is ook de redactie zeer geïnteresseerd.

Nieuw onderzoekprogramma op het Landelijk Proefbedrijf voor Insektenbestuiving en Bijenhouderij 'Ambrosiushoeve'

De insektenbestuiving staat momenteel sterk in de belangstelling. Zowel de interesse in bestuiving door honingbijen als door solitaire bijen en hommels neemt sterk toe. Om de beschikbaarheid van deze insekten veilig te stellen wordt op de Ambrosiushoeve praktijkgericht onderzoek gedaan naar de eigenlijke teelt, naar het voorkomen en bestrijden van ziekten en parasieten, naar de effecten van gewasbeschermingsmiddelen en naar het praktisch inzetten van deze insekten bij de bestuiving van land- en tuinbouwgewassen. De resultaten van het onderzoek komen ten goede aan zowel de telers van de insekten (imkers en gespecialiseerde bedrijven) als aan de gebruikers (land- en tuinbouwbedrijven). Van de belangrijkste projecten in 1989 wordt hieronder een kort overzicht gegeven.

Het onderzoeksplan voor 1989, dat door het bestuur van de Stichting is vastgesteld, is een logisch vervolg op het onderzoek in 1988. Een aantal projecten wordt voortgezet. Sommige experimenten moeten een paar keer herhaald worden om tot uitspraken te kunnen komen, zoals het overwinteren van kleine honingbijvolkjes en de bestuiving van veldbonen door honingbijen. Andere projecten lopen door omdat de waarnemingen zich over meerdere kalenderjaren uitstrekken, zoals het gebruik van kunststofbijenkasten en het testen van het bestrijdingsmiddel Apitol. Daarnaast zijn er natuurlijk nieuwe ontwikkelingen. In 1988 is begonnen met de teelt van hommels en dit jaar

wordt gestart met bestuivingproeven met hommels. Ook op het gebied van bestrijdingsmiddelen tegen de varroamijt zijn er nieuwe ontwikkelingen en gaan we dit jaar een nieuw contactmiddel testen.

De projecten voor 1989 zijn weer in te delen naar de volgende vijf thema's:

Teelt en manipulatie van honingbijen en ander insekten

De eitwitvoorziening is een belangrijk knelpunt in de bijenteelt. Het onderzoek naar het gebruik van stuifmeelvervangingsmiddelen om de kwaliteit van bijenvolken onder moeilijke omstandigheden te verbeteren, wordt voortgezet. Dit jaar wordt onderzocht of de tot dusver gebruikte preparaten met bepaalde toevoegingen aantrekkelijker gemaakt kunnen worden voor de bijen. Voor de bestuiving in kleine compartimenten (zaadteelt) wordt gewerkt aan solitaire bijen en aan in een koelcel overwinterde kleine bijenvolkjes. Gestreefd wordt naar een vermeerdering van de eigen populatie van de solitaire bij *Osmia rufa*, zowel in kassen als buiten. Eventueel nieuw-optredende parasieten worden gedetermineerd en het verband tussen lengte van de diapauze en de benodigde 'opwarmtijd' voor het uitlopen wordt bestudeerd. Een deel van de populatie wordt gebruikt voor bestuivingsproeven bij zaadteeltbedrijven. De proef met het overwinteren van kleine honingbijvolkjes heeft vorig jaar veelbelovende resultaten opgeleverd en wordt

herhaald, met enkele verbeteringen op het gebied van de koninginneteteelt en de verzorging van deze volkjes. De overwinterde volkjes worden in het vroege voorjaar ingezet bij zaadteeltbedrijven. Twee typen kunststofbijenkasten zijn momenteel in onderzoek. In 1989 komen hier waarschijnlijk nog twee andere typen bij. Nieuw is de teelt van hommels voor bestuivingsdoeleinden. Het is mogelijk gebleken om hommels het jaar rond te telen. Dit jaar zal vooral gewerkt worden aan het oplossen van enkele praktische problemen bij de teelt en het vereenvoudigen van de gebruikte methoden.

Bijenziekten en -parasieten

Het onderzoek naar nieuwe methoden en middelen voor de bestrijding van de varroamijt gaat door. Omdat verwacht wordt dat mierezuur dit jaar zal worden toegelaten, wordt een aantal volken met dit middel behandeld, zodat op basis van eigen ervaring voorlichting gegeven kan worden over de juiste toepassing. Er loopt nog een onderzoek naar de werkzaamheid en de bijenvriendelijkheid van het systemische middel Apitol. Een nieuw contactmiddel is in ontwikkeling en dit jaar wordt hiermee een veldproef gedaan. Ondanks de wat teleurstellende resultaten tot nu toe wordt de vangraammethode opnieuw onderzocht. Mogelijk is door modificatie van de methode het resultaat nog te verbeteren.

Bestuiving

Bij de bestuiving van courgette door honingbijen trad in 1988 in de voorzomer een verminderde vliegactiviteit van de bijen op, waardoor handbestuiving noodzakelijk werd. Indien dit in 1989 weer optreedt, wordt geprobeerd om de oorzaak van dit verschijnsel te achterhalen. Op diverse bedrijven wordt voor de bestuiving van tomaat in de periode van januari tot half april al gebruik gemaakt van honingbijen. Dit jaar wordt in samenwerking met het Proefstation voor de Tuinbouw onder Glas (PTG) in Naaldwijk onderzocht of deze periode te verlengen is, door de luchtramen met bijengaas af te schermen en op die manier de bijen te dwingen om in de kas te blijven. Wat de appel betreft, wordt het onderzoek van 1988 voortgezet, waarbij getracht wordt om een verband te leggen tussen bloembezoek van bijen aan individuele bloemen en de vruchtzetting. Met veldbonen en honingbijen wordt opnieuw een veldproef gedaan, met een iets gewijzigde opzet. Indien het programma het toelaat wordt een proef gedaan met het gebruik van vliegen voor de bestuiving van aardbei onder glas. In samenwerking met het PTG in Naaldwijk en de proeftuin Breda wordt voor het eerst onderzocht of honingbijen de zetting van paprika onder glas kunnen verbeteren. Met hommels worden proeven gedaan op tomaat. Deze proeven gebeuren in een samenwerkingsproject tussen de Ambrosiushoeve, de firma Koppert, het Proefstation voor de Tuinbouw onder Glas in Naaldwijk en de proeftuin 'Noord Limburg'.

Gewasbeschermingsmiddelen

Van verschillende nieuwe bestrijdingsmiddelen wordt met behulp van een laboratoriumtest de giftigheid voor bijen bepaald. Onze onderzoeksresultaten gaan via de Plantenziektkundige Dienst naar de Commissie Toelating Bestrijdingsmiddelen en spelen een belangrijke rol bij het al of niet toelaten van nieuwe middelen. Indien nodig wordt ook een kooiproef gedaan.

Overige

Voor medicinaal gebruik (allergie therapie) worden verschillende soorten stuifmeel gebruikt. In 1989 wordt een vergelijking gemaakt tussen door bijen verzameld stuifmeel en met de hand verzameld stuifmeel van Maïs, gelet op de specifieke eisen voor medicinaal gebruik.

Kort verslag van de HB vergadering, gehouden op 4 februari 1989 in het Bijenhuis te Wageningen

Aanwezig: drs. P.C. Muntjewerf (voorz.), P.R. van Asche, H.J.J. vd. Broek, M. van Brummen, S.J. Gouda, H.M.M. Hendrickx, G. Henseler, J. Hertsig, W. van den Hoeven, F.E. Hoogendoorn, F.G.A. Janssen, C.E. Jansen, G.J.J. Luttikhuis, P. Peels, mw. J.M.A. Pos, mw. C. Reuten-Reeker, R.R. Saal, J.G.M. Wijman, Th. Weyman en G.J.J. Elbers (adviseur). Tijdens de behandeling van de agendapunten 'Ambrosiushoeve' en 'Groentje' waren respectievelijk dr. ir. C. van Heemert en drs. J. Beetsma als gast aanwezig. Afwezig met kennisgeving: G.J. Schreurs en mw. A.M. Jacobs.

Personeelszaken afdeling Handel

Het DB heeft in de afgelopen maanden diverse malen een extra vergadering belegd in Utrecht met dit onderwerp als enig agendapunt.

Na ampele overwegingen acht het DB het niet langer verantwoord met afdeling Handel op dezelfde voet voort te gaan; het DB acht het mogelijk dat afdeling handel onder een andere bedrijfsleiding rendabel kan opereren. Het Hoofdbestuur gaat unaniem akkoord met:

- Het in gang zetten van de ontslagprocedure voor de heer Krabbenborg
- het, op termijn, aanstellen van de heer Ten Klei tot bedrijfsleider
- het aan de leden officieel meedelen van bovenstaande tijdens de Algemene Vergadering.

De heer Krabbenborg kan, indien hij dit wenst, hulp krijgen van een adviesbureau bij sollicitaties e.d. Tot een bepaald niveau zal de pensioenpremie worden doorbetaald, zodat de pensioenrechten blijven gehandhaafd.

Het HB dringt aan op goede afspraken met de heer Ten Klei, op een goede begeleiding en een goede communicatie.

Ambrosiushoeve

Het HB heeft een aantal aan de orde te stellen onderwerpen geïnventariseerd; deze worden aan de heer Van Heemert voorgelegd.

1. Imkers worden aansprakelijk gesteld voor het bevuilen van kassen

Getracht moet worden in goed overleg tussen tuin- en imker deze zaken te regelen. Komt het toch tot een eis tot schadevergoeding dan ligt de bewijsvoering erg moeilijk; er lopen momenteel 2 zaken bij het Hoger Gerechtshof. Zodra over de uitspraken iets bekend is wordt dit gepubliceerd in het Groentje.

2. Schadelijkheid van groeistoffen voor bijen

Er is indertijd niet aangetoond dat er bijensterfte optreedt door gebruik van deze stoffen; ook voor het afsteken van bijen waren geen aanwijzingen. Een aantal gevallen van bijensterfte is door de VBBN gemeld bij de Plantenziektkundige Dienst. Van groot belang is het jaarlijks overleg over deze zaken tussen Landbouwschap/AID/Plantenziektkundige Dienst en CAD. Wij moeten er bij de imkers op aan blijven dringen alle gevallen van spuutschade te melden, ook als dit niet onmiddellijk effect sorteert.

3. De verdeling van Nederland over de 3 voorlichters
Bij het bepalen van de grootte van de regio's woog de concentratie van tuinbouwbedrijven met bestuiving even zwaar als de concentratie van imkers. De voorzitter meent dat de heer Elbers een erg groot gebied onder zich heeft en vraagt de heer Van Heemert deze zaak nog eens te bekijken.

4. Spuutschade op karwijzaad in Zeeuws-Vlaanderen
Er werd gespoten met Nexagan, een toegelaten middel. De AID had daarom geen handvat voor onderzoek. Ambrosiushoeve kan geen onderzoek doen naar residuën van bestrijdingsmiddelen. De fabrikant (Asepta) onderzocht wel bijenmonsters. Er komt een nieuw middel, dan wordt nexagan niet meer gebruikt. De voorzitter vat het probleem als volgt samen: als er geen overtreding is geconstateerd is de weg voor verder onderzoek voor de imker geblokkeerd. Bij het zoeken naar een weg zou Ambrosiushoeve als eerste 'in de picture' komen. Dit probleem zal nog eens in het Landbouwschap besproken moeten worden.

5. Exploitatiekosten van een bijenvolk

Onder groot-imkers is een enquête gehouden; dit leverde voorlopig een bruto-exploitatiebedrag van f 350,- per bijenvolk op (incl. arbeid, hetgeen de grootste post vormde). Zodra het kostenplaatje rond is kan de imkerij op zakelijke wijze onderhandelen over bestuivingstarieven.

6. Het melkzuur-advies; bij het HB bestaat de indruk dat het wetenschappelijk aspect zwaarder weegt dan de praktijk van het imkeren. Bovendien ontbraken instructies voor het nemen van maatregelen voor de eigen veiligheid

Het onderzoek naar melkzuur dateert al van '84/'85. Naast negatieve aspecten biedt melkzuur goede mogelijkheden. De heer Van Heemert geeft toe dat het advies op sommige punten mogelijk onvoldoende was uitgewerkt.

7. Wat doet de Ambrosiushoeve voor de f 5,- van de imkers; welk percentage van het onderzoek is gericht op bijen?

80% Van het onderzoek is in feite in het belang van de honingbij, immers ook bestuivingszaken zijn in het belang van de bijen. Veel onderzoeken hebben een gemengd doel.

8. Komt het nosema-probleem niet in de verdrukking door de Varroa?

Nee, nosema heeft volop de aandacht, zoals tijdens de Nosemadag op 25 februari zal blijken uit lezingen van De Ruijter en Van de Steen.

9. Wanneer kan de toelating van Apistan worden verwacht? In de USA is negatief gereageerd?

Het CAD heeft niet echt vat op de toelating; hopelijk komt die er nu snel door; de negatieve geluiden (met name t.a.v. pyrethroiden) kunnen de toelating vertragen.

Groentje

— Over het geheel genomen is het hoofdbestuur vol lof over ons maandblad; men vindt dat de kwaliteit sterk verbeterd is, veel waardering krijgt de rubriek 'oude imkers'.

— Door enkele HB leden wordt gevraagd om meer aandacht voor regionaal nieuws. De heer Beetsma: op dit punt wordt inderdaad wel eens geselecteerd, soms gaan andere artikelen voor, maar in principe wordt uiteindelijk alles geplaatst.

— Het hoofdbestuur is van mening dat artikelen, bestuurlijke zaken betreffende (zoals het stuk van de heer Speelziek waarin hij pleit voor integratie met de Zuidelijke bonden) alleen kunnen worden aangesneden in de vorm van een ingezonden stuk van een lezer, waarbij het bestuur of de organisatie waarop dit betrekking heeft de kans moet krijgen hierop onmiddellijk te reageren.

— Er wordt gepleit voor het starten van een vragenrubriek.

— De heer Beetsma betreurt het dat er over het algemeen weinig reacties van lezers komen op oproepen van de redactie.

Commissies

Het reeds geruime tijd geleden genomen besluit, dat voor commissieleden dezelfde zittingstermijnen worden gehanteerd als voor leden van het dagelijks en hoofdbestuur, werd geëffectueerd door het zenden van een brief van die strekking aan alle commissie-

leden. In haar eerstvolgende vergadering zal het dagelijks bestuur zich verder beraden over de taakinvulling en de samenstelling van de commissies.

Nieuws uit de overlegorganen In het kader van de bezuinigingen is het Ministerie voornemens enkele voor de imkers minder plezierige maatregelen te nemen:

1. Een mogelijke scheiding van de functies 'CAD voor Insectenbestuiving en Bijenhouderij' en 'directeur van het proefbedrijf'.
2. De privatisering van de voorlichting.
3. Het, in de toekomst, gedeeltelijk doorberekenen van de kosten van het diagnostisch onderzoek aan bijen. De imkerij heeft aan het Dagelijks Bestuur van het landbouwschap laten weten dat de financiële consequenties van deze voornemens niet door de leden van de bijenhoudersbonden kunnen worden opgebracht. Het Dagelijks Bestuur van het Landbouwschap heeft dit onderwerp op de agenda geplaatst voor het maandelijks overleg met de Minister. (Dit gesprek was gepland voor 1 maart, maar ging helaas door de demonstraties van de boeren niet door).

Permanente expositie Flevohof

Het bijenpaviljoen zal voor 1 april a.s. worden opgeknapt (op kosten van de Flevohof). De imkers van subvereniging Oostelijk Flevoland zullen de volken verzorgen.

Uit de rondvraag

- Dit jaar worden dezelfde markten bezocht als vorig jaar.
- De subsidie voor de inrichting van de bijenexpositie op de Floriade gaat naar de Ambrosiushoeve. Met subvereniging Den Haag zijn afspraken gemaakt over levering en verzorging van de bijenvolken.
- Subverenigingen in Friesland vragen of het mogelijk is van de VBBN een bijdrage te krijgen in de hoge (reis)kosten voor sprekers. Voorz.: dit probleem speelt in meer groepen, dit zou teveel consequenties hebben. Subverenigingen zullen meer samen moeten werken en inventief moeten zijn. In sommige groepen wordt voor dit doel f 1, – per lid per jaar in een speciale pot gestort.
- De INFOMAP 'drachtplanten' is gereed en wordt, na de Algemene Vergadering, aan alle kontaktpersonen toegezonden.
- 14 oktober wordt in het bijenhuis een OPEN DAG gehouden.

Voorstellen nieuwe HB leden

De groep Overijssel West koos als nieuwe groepsvertegenwoordiger, opvolger voor de heer G.R. Nijman, de heer M. van Brummen.

Mijn eerste bijenvolk heb ik in april 1975 gekocht en

sindsdien ben ik ook lid van de subvereniging Steenwijk e.o. Het aantal 'ingewinterde' volken is inmiddels tot gemiddeld 16 toegenomen. Gedurende vier jaren (1982 – 1986) ben ik secretaris/penningmeester van de afdeling Steenwijk e.o. geweest.

De belangstelling voor de natuur en de bijen hebben mijn echtgenote en mij er toegebracht onze kennis te verdiepen. Zo behaalden wij in oktober 1978 en september 1979 respectievelijk het getuigschrift 'bijenteelt voor beginners' en het diploma 'bijenteelt voor gevorderden'. Het produkt

honing heeft evenzeer onze interesse en de cursus 'Honingkeurmeester' te Meppel hebben wij dan ook enthousiast gevolgd, met als beloning in maart 1988 het diploma.

Ik ben 57 jaar oud en tengevolge van een reorganisatie van nutsbedrijven in West Overijssel en Z.W. Drenthe heb ik gebruik kunnen maken van een zogenoemde pré-VUT-regeling. Hierdoor heb ik veel tijd gekregen om aan mijn hobby te besteden. In mijn nieuwe taak, als lid van het hoofdbestuur, zal ik er dan ook graag naar streven voor de imkers in Overijssel West de belangen te behartigen en een schakel te zijn tussen de subverenigingen en 'Wageningen'.

Jubileum bijenmarkt Dordrecht

A. Stremmer, Papendrecht

Toen in 1939

In 1939 was de vraag van de fruittelers naar bijenvolken in de regio Dordrecht zo groot dat de gemeente Dordrecht besloot om een plaats te creëren waar fruittelers en imkers elkaar konden ontmoeten. Door de ambtenaren van het gemeentelijk Marktwezen is toen in 1939 in april de 1e Dordtse bijenmarkt georganiseerd. Er is nog maar weinig bekend over die 1e bijenmarkt omdat de marktnotulen van 1939 in de meidagen van 1940 zijn verbrand als gevolg van oorlogshandelingen. In het jaarverslag van 1940 kan men lezen dat tijdens de 2e bijenmarkt in april 1940 de handel in korven beter was dan die in kasten. De kasten waren toen nog niet gemakkelijk te verkopen.

De prijzen werden in de loop van de oorlogsjaren steeds hoger. In 1944 waren de prijzen volgens de notulen 'enorm', zo'n f 180, – per korf, kastvolken werden verkocht voor f 250, – per stuk. Vaak werden ook nog alle volken verhandeld tegen deze hoge prijzen. Door de complete chaos aan het einde van de oorlog is er in 1945 geen bijenmarkt gehouden. In de marktnotulen van 1946 kan men lezen dat er toen

zo'n 389 volken werden aangevoerd (veelal per spoor) waarvan 199 korven, 124 marktkistjes en 66 kasten. In 1957 heeft de afdeling Dordrecht van de VBBN de organisatie van de markt overgenomen van de gemeente.

Nu in 1989

Na vele jaren met 'ups en downs' wordt dit jaar de 50ste bijen- en honingmarkt gehouden op zaterdag 15 april op het Beverwijckplein in Dordrecht. Deze 50ste markt zal zeker uw bezoek waard zijn. Behalve natuurlijk de handel in bijenvolken zal er voor imkers nog veel meer te beleven zijn. Het Bijenhuis komt op volle sterkte voor uw benodigde imkersartikelen. Ook is er op de markt een speciale handelaar met drachtplanten en zaden hiervan; ook kunt u kruidenplanten

kopen voor uw kruidentuin. Medewerkers van de Ambrosiushoeve zullen u kunnen voorlichten in hun speciale voorlichtingskraam. Er zal worden gedemonstreerd hoe u zelf van uw eigen was kunstraat kunt maken. Na een bezoek aan de markt behoeft het voor u geen vraag meer te zijn hoe je zelf propoliszalf en -tinctuur kunt maken. Behalve kramen met heerlijke en nuttige bijenprodukten is er ook een poffertjeskraam waar u uw honger kunt stillen. Verder zijn er stands van vele verenigingen die met de natuur te maken hebben en ook de oude ambachten zijn talrijk aanwezig zoals bijvoorbeeld de klompenmaker. Ook de bezigheden van een rietdekker zijn vanaf de begane grond van dichtbij te volgen enz. enz. Kortom een markt om niet te missen, deze jubileummarkt, in de oudste stad van Holland.

Mededelingen van de Rijksbijenteeltconsulent

Jaaroverzicht van de gemelde bijenziekten:

Algemeen

Het aanstellen van de Directeur van de Veterinaire Dienst als Rijksbijenteeltconsulent, heeft geleid tot het instellen van één centraal meldpunt onder telefoonnummer: 08380-35044. Via dit nummer kan de imker op werkdagen tussen 09.00 en 10.00 uur melding doen van de problemen met zijn bijen. De imkers die gebruik maken van het meldpunt, worden te woord gestaan door de dierenarts/bijenspecialist van de Rijksdienst voor de Keuring voor Vee en Vlees (RVV). Drs. J. Veenhof of bij diens afwezigheid door een andere dierenarts/bijenspecialist. Tegelijkertijd met het instellen van het centrale meldpunt is voor het diagnostisch onderzoek het laboratorium van de Gezondheidsdienst voor Dieren in Gouda aangewezen. Op dit laboratorium worden, na tussenkomst van het centraal meldpunt, ingezonden monsters bijen, was of raat onderzocht. Omtrent de uitslag van het onderzoek ontvangt de imker schriftelijk bericht van de Gezondheidsdienst, daarbij is tevens een bestrijdingsadvies gevoegd.

Deze specialisten worden regelmatig op de hoogte gehouden van de laatste ontwikkelingen op het gebied van de bijenziekten.

Acties

Aan de hand van de klacht werd, in overleg met de imker, door de dierenarts/bijenspecialist in een aantal gevallen bepaald welke actie ondernomen moest worden.

Deze acties waren:

- Algemene Inspectie Dienst (AID) waarschuwen bij vergiftiging
- Monster wasmul, bijen of raat laten onderzoeken
- Bezoek van dierenarts/bijenspecialist
- Bezoek van voorlichter/specialist insektenbestuiving en bijenhouderij.

Op het centrale meldpunt zijn in 1988 tot en met 30 november in totaal 82 meldingen ontvangen. Naar aanleiding van deze meldingen heeft de Gezondheidsdienst van 60 imkers in totaal 111 monsters ontvangen. Het betrof 96 monsters bijen, 12 monsters wasmul en 3 monsters raat.

Bevindingen

Naar aanleiding van het aantal aanmeldingen en onderzoeken volgt hier een overzicht van de bevindingen van het meldpunt en het laboratorium:

1. Varroa: 17
2. Nosema: 29
3. Amboebe: 8
4. Kalkbroek: 3
5. Honger: 3
6. Geen uitslag ontvangen van het laboratorium: 11 (zie toelichting)
7. Advies gegeven: 12 (zie toelichting)
8. Overige: 14 (zie toelichting)

Toelichting

Ad 6: Het betreft hier monsters, die niet in Gouda zijn aangekomen en monsters, die genomen zijn op vermoeden van vergiftiging en door de AID worden afgewerkt.

Ad 7: Hier is o.a. ondergebracht het verstrekken van informatie met betrekking tot export, het voorkomen van Amerikaans Vuilbroed in West-Duitsland, het ontsmetten na opruimen van de bijen en het doorverwijzen naar de specialisten/voorlichters van het Consulentenschap.

Ad 8: Hier zijn onder meer ondergebracht de negatieve uitslagen, bijen door koude bevangen, vergiftiging enz.

Informatie met betrekking tot de in- en uitvoer

De overdracht van de functie van Rijksbijenteeltconsulent aan de Directeur van de Veterinaire Dienst

heeft ook tot gevolg gehad, dat de taken op het gebied van de invoer overgegaan zijn naar de Veterinaire Dienst, terwijl de certificeringstaak bij uitvoer wordt verricht door de RVV. In de afgelopen periode is gebleken, dat in een paar gevallen de imker onvoldoende op de hoogte was met de te volgen procedure bij in- en uitvoer. Om in de toekomst problemen hierover te voorkomen, wordt in dit artikel getracht duidelijkheid te verschaffen over de te volgen procedures bij in- en uitvoer.

Invoer

Volgens artikel 1 van de Bijenwet is de in- en doorvoer van bijen, raten en gebruikte bijenwoningen verboden. Van dit verbod kan door de Rijksbijenteeltconsulent ontheffing worden verleend. De imker, die in aanmerking wil komen voor een ontheffing van het invoerverbod, moet hiertoe een schriftelijk verzoek indienen bij de Veterinaire Dienst (Afdeling In- en Uitvoer), Postbus 20401, 2500 EK Den Haag. In deze brief moet de imker tevens aangeven vanuit welk land ingevoerd moet worden, het bestemmingsadres en de plaats van grensoverschrijding. Aangezien aan het importeren van bijen het risico van insleep van bijenziekten is verbonden, krijgt de imker te maken met een aantal veterinaire voorwaarden, waaraan de bijen moeten voldoen. Deze voorwaarden staan aangegeven in de ontheffing. In deze ontheffing staat eveneens aangegeven, welke gedragsregels de imker nog meer moet volgen. Voor de volledigheid dient de imker te weten, dat overtredingen van het invoerverbod of het niet nakomen van de ontheffingsvoorwaarden strafbaar gesteld zijn in de Wet op de Economische Delicten. Met betrekking tot de invoer vanuit België en Luxemburg geldt ten aanzien van bijen, raten en gebruikte bijenwoningen een algemene ontheffing. Hierbij heeft de imker op Belgisch grondgebied echter wel te maken met vervoersbepalende maatregelen van de Belgische overheid.

Uitvoer

Bij de uitvoer van bijen en daarvan afkomstige producten krijgt de imker te maken met de eisen gesteld door het ontvangende land. Deze eisen verschillen per ontvangend land en betekenen meestal, dat door een officiële bevoegde instantie verklaringen of certificaten moeten worden afgegeven. In Nederland wordt de certificering verzorgd door de RVV. Voor de imker, die van plan is bijen naar het buitenland te verzenden en hiervoor een certificaat nodig heeft, is het van belang hierover tijdig met de RVV contact op te nemen. Met de RVV kan dan, afhankelijk van de voorwaarden van het ontvangende land, een afspraak gemaakt worden over de verder te volgen procedure en het tijdstip waarop de exportcertificering moet plaatsvinden. Deze exportaanvraag kan gebeuren bij de heer M. Mens van de centrale directie RVV, telefoonnummer 070-611874, die de imker doorverwijst naar één van de regionale RVV-diensten.

Een kennismakingscursus 'bijen houden'

In het voorjaar van 1988 heeft de subvereniging Oosterhesselen e.o. een kennismakingscursus georganiseerd. Na een aankondiging in enkele kranten meldden zich negentien deelnemers uit de regio. De cursus bestond uit drie informatieve bijeenkomsten en twee praktijklessen. Op de eerste bijeenkomst werden allerlei imkersgereedschappen getoond en behandeld. De tweede avond stond het leven van een bijenvolk centraal. Op de derde bijeenkomst werden dia's getoond over het bijenhouden en drachtplanten. In de praktijklessen was de groep gesplitst en werd aandacht geschonken aan: o.a. omgang met bijen, het reisklaar maken, kunstzwermen maken, doppen breken, raampjes maken en kunstraat inzetten.

De kosten voor de cursisten bedroegen slechts f 25,- (incl. een boekwerkje over bijenhouden). Sommige deelnemers hadden reeds bijen, maar wilden er meer over weten en enkelen hebben nadien bijen aangeschaft. Deze korte cursus sprak de mensen erg aan en verschillende cursisten gaan vast nog eens een beginnerscursus volgen.

Onze subvereniging had er een financieel voordeel-tje aan en bovendien hebben vijf personen zich aangemeld als lid. Verschillende cursisten beleven nu al veel plezier aan hun nieuwe hobby.

Subverenigingen, probeer het ook eens!

Voor meer informatie kunt u bellen met één van de organisatoren: Ep Hutter te Oosterhesselen. Tel. 05248-1428 of Engbert de Vries te Witteveen. Tel. 05935-272, beide lid van de VBBN subvereniging Oosterhesselen.

Naschrift redactie

Het is ons bekend dat meer subverenigingen (vergevorderde) plannen in deze richting hebben. We zouden het zeer op prijs stellen een verslagje te ontvangen, zodat we t.z.t. een overzicht van deze activiteiten kunnen geven.

Examen Praktisch Imker

Commissie Onderwijs van de VBBN

De Commissie Onderwijs stelt belangstellenden in de gelegenheid, in Wageningen het examen PI af te leggen. We denken daarbij aan mensen, die meerdere jaren praktijkervaring hebben, bovendien in het bezit zijn van het getuigschrift/diploma Basis- en Gevorderden Bijenteelt. Indien door zelfstudie of door het gevolgd hebben van andere cursussen op bijenteeltgebied de kandidaat nog wat meer 'inhoud' heeft, is dat mooi meegenomen!

Het doel dat de Commissie met dit examen voor ogen heeft, is het ontstaan van een groep imkers die in de regio actief kunnen zijn in de voorlichting, het vervullen van een mentorschap, eventueel bestuurlijk bezig kunnen zijn, etc. Op deze manier kunnen we het bijhouden misschien op een hoger plan brengen. We willen het theoretische gedeelte schriftelijk afnemen d.m.v. meer-keuze vragen. Tijdens het praktische gedeelte willen we letten op de omgang met de bijen en we verwachten een uitleg van de handelingen. De Commissie adviseert de volgende lectuur: 'Bijhouden met succes' door van Gool, 'Drachtplantengids' door Hensels en 'Koninginneteelt' door Van Laere. Voor het overige binnen- en eventueel buitenlandse bladen.

Aanmelding vóór 23 april, de examendag is op 3 juni 1989.

De commissie Onderwijs gelooft stellig dat er onder de leden van de VBBN mensen zijn die gehoor geven aan deze oproep!

Bestrijdingsadvies Varroa voorjaar en zomer 1989

Ontwikkelingen van de varroabesmettingen

In een periode van 6 jaar heeft de varroamijt zich over geheel Nederland verspreid. Alleen op de Wadden zijn nog geen mijten gevonden, er is een vervoersverbod voor het reizen met bijen naar de Waddeneilanden. Bij imkers die een goede bestrijding tegen de varroamijt hebben uitgevoerd is er niet of nauwelijks schade aan hun bijenvolken ontstaan. Bij onvoldoende bestrijding van de mijt hebben de bijenvolken flinke schade opgelopen. Als gevolg van het grote aantal mijten werden vaak misvormde bijen geboren. Waar tot nu toe geen bestrijding tegen de varroamijt werd uitgevoerd zijn een groot aantal bijenvolken gestorven. Bovenstaande is een globaal beeld voor geheel Nederland. Door herinfecties afkomstig van zwaar besmette volken uit de omgeving kan dit plaatselijk verschillen.

Biotechnische bestrijdingsmethoden

De biotechnische methoden vragen veel tijd en arbeid. Ze worden in Nederland weinig toegepast. Meer onderzoek is nodig over de biologie van de varroamijt. Met het verwijderen van gesloten darrebroed wordt slechts een laag percentage mijten uit de volken verwijderd. De methode heeft nauwelijks effect op het uiteindelijke aantal mijten. De arrestraamethode staat beschreven in het maandblad van mei 1985. De effectiviteit van deze methode is $\pm 90\%$. Zou je deze methode toepassen dan is dit onvoldoende

de om schade door de varroamijt te voorkomen. Wel kan hierdoor het gebruik van chemische middelen beperkt worden.

Chemische bestrijdingsmethoden

Bij het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen gelden de volgende beperkingen:

- Alleen toegelaten middelen mogen gebruikt worden (in Nederland zijn Folbex VA, Perizine en Melkzuur toegelaten).
 - Er mag niet of nauwelijks broed in de volken aanwezig zijn.
 - Er mag geen honing in de volken aanwezig zijn.
- Het voorjaar en de zomer zijn momenteel dus niet geschikt voor het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen. In kunstzwermen zonder broed bevinden zich weinig mijten. Verreweg de meeste mijten zitten in deze periode van het jaar in het gesloten broed van het hoofdvolk. Chemische bestrijding van de varroamijt in vegers heeft dus geen zin. Bovendien bestaat het risico dat door vervliegen, residuën van het bestrijdingsmiddel in de honingvolken terecht komen.

Samenvatting

1. Toepassing van de darreraatmethode geeft weinig resultaat.
2. Met de arrestraamethode kan 90% van de varroamijten uit de bijenvolken worden verwijderd. Hierdoor kan het gebruik van chemische middelen worden beperkt.
3. Chemische middelen alleen in het late najaar en de winter toepassen.

Tips van het Consulentschap

April 1989

Voldoende voer noodzaak voor ongestoorde ontwikkeling

Door de verhoogde activiteit van het volk neemt het voerverbruik snel toe. Bij het inwinteren hebt u al de basis gelegd voor een goede voersituatie in deze maand. Wanneer u ervoor gezorgd hebt, dat de bijen over 14 kg verzegeld voer per volk beschikten toen ze de winter ingingen, dan hoeft u zich geen zorgen te maken. Blijkt het dat de volken over te weinig voer beschikken, dan kunt u voerramen bijhangen of borstplaat of voederdeeg, wat kant en klaar in de handel verkrijgbaar is, aanbieden. Drijfvoeren is in dit jaargetijde gevaarlijk, omdat u hiermee de broedaanzet sterk stimuleert, met als gevolg dat de bijen bij dalende temperatuur niet het gehele broednest warm kunnen houden. Kalkbroed kan hiervan het gevolg zijn en daardoor gaat veel energie verloren.

Kijk uw volken op een warme dag na

Bij de eerste controle gaat het eigenlijk om 2 dingen:

- Is het volk moergoed?
- Beschikt het volk over voldoende voer? Haal niet het hele volk uit elkaar, want dat is niet nodig. Van de voerramen die tegen het broednest aan hangen, krabt u ongeveer 2 dm² voer midden op de raat open. De bijen beginnen direct het opengekrabde over te verplaatsen. Ze slaan het op in een voerkrans boven en achter het broednest. Hierbij komt warmte vrij, die weer gebruikt wordt om het broednest op temperatuur te houden. Op de open plekken kan de koningin dan doorgaan met leggen. Het broednest wordt zodoende groter, maar behoudt toch de bolworm. Door de volken zo klein mogelijk te behuizen en de dekplank te isoleren, kan de temperatuur van het broednest met zo weinig mogelijk energie (voer) op peil worden gehouden.

Praktische zaken rond de voorjaarsinspectie

- Is een volk darrebroedig, klopt dan bij mooi weer, op enige meters afstand van de andere kasten, de bijen af op een omgekeerd deksel. De bijen bedelen zich dan wel in bij andere volken.
- Het beste tijdstip van verenigen in het voorjaar is tijdens de wilgedracht. In deze tijd kunt u zonder voorzorgen ramen met broed en bijen in andere volken overhangen.
- Nu kunt u de koninginnen gemakkelijk vinden. Maak daar gebruik van door ze te merken en/of te knippen. Dit kan u veel tijd besparen bij het maken van vegers. Een zwerm slaat vaak terug op de kast, wanneer de moeder geknipt is.
- Verenig geen volken die tekenen van ziekte vertonen. Probeer de oorzaak te achterhalen (zie kastkaart). De Veterinaire Dienst staat voor u klaar om eventueel onderzoek te doen. Het eventuele onderzoek is gratis. Bel op werkdagen tussen 9 en 10 uur met de heer Veenhof. Tel. 08380-35044.
- Constateert u veel varroamijten, dan hebt u waarschijnlijk in het najaar de mijt niet effectief bestreden. U kunt op dit moment geen bestrijdingsmiddelen toepassen (Zie verder het Varroabestrijdingsadvies voorjaar 1989).
- Wanneer u dode volken aantreft, dan raten en kast voordat ze weer gebruikt worden, goed ontsmetten. Vraag de folder 'Ziektepreventie en Hygiëne in de bijenteelt' aan bij het CAD, wanneer u niet weet hoe u het materiaal effectief kunt ontsmetten.

Kwaliteit bijenvolken

Over het algemeen kunt u het best in het najaar, vóór het inwinteren, bijenvolken verenigen. Bijenvolken die te klein de winter uitkomen, zo snel mogelijk in het voorjaar verenigen. Kleine volken hebben meer kans op Nosema en zullen teveel tijd nodig hebben om goede produktievolken te worden. Richtlijnen voor de omvang van produktievolken zijn:

- Voor het fruit 8 – 10 ramen broed met bijbehorende bijen.

- Voor het koolzaad 10 – 13 ramen broed met bijbehorende bijen.

Wilt u een dracht benutten, dan moet het bijenvolk op produktiecapaciteit zijn wanneer u naar een dracht reist. U zult ± 6 weken voor de dracht de ontwikkeling van het bijenvolk moeten stimuleren. Dit opdat het volk aan het begin van de dracht over voldoende vliegbijen kan beschikken. De ontwikkeling van eitje tot bij duurt 3 weken en de bij brengt de eerste 3 weken van haar leven door in de kast.

De bestuivingsregeling

Er zal steeds meer vraag komen naar bestuivingsvolken. Dit komt omdat steeds meer gewassen onder glas of plastic tunnels worden geteeld. Windbestuiving en bestuiving door wilde insecten vallen hierbij grotendeels weg. Vaak zijn er ook weinig wilde insecten door biotoopverarming, gewasbeschermingsmiddelen en het tijdstip van de bloei. Door spreiding van de bloei, vroeger of later dan gewassen in de volle grond, kan de tuinder zijn oogst spreiden en daarmee een betere prijs voor zijn produkt krijgen. Het blijkt uit onderzoek aan de Ambrosiushoeve dat bijen gewassen kunnen bestuiven, die vroeger met de hand werden bestoven. Voorbeelden zijn tomaat en courgette. Als de tuinder het werk overlaat aan de bijen, dan kan hij aanzienlijk besparen op zijn produktiekosten. Alleen wanneer imkers en tuinders zich houden aan de bestuivingsregeling, kan dit voor de imker een bron van inkomsten zijn. Wilt u ook uw bijen inzetten voor bestuiving? Laat u dan goed informeren via de voorlichting of een collega. Het inzetten van bijen voor bestuiving vraagt een andere bedrijfsmethode dan bijen inzetten voor honingproduktie.

15 april Dordrecht

Feestelijke 50ste Jubileum Bijenmarkt op het Beverwijcksplein te Dordrecht. De markt duurt van 09.00 – 16.00 uur. Inl. bij: A. Stremler. Tel. 078-158677.

15 april Leiden

Ruilmarkt drachtplanten. Op deze morgen zal het Heempark aan de Oegstgeesterweg te Leiden spe-

ciaal opengesteld zijn als locatie voor het ruilen van drachtplanten: bomen, heesters, vaste planten, bol- en knolgewassen en één- en tweejarige planten. De markt duurt van 09.00 – 12.00 uur.

15 april Kesteren

Bijenmarkt bij 't Ambtshuis' op het Dorpsplein. De markt duurt van 07.00 – 12.00 uur. Inl.bij: C.J.J.van Brenk. Tel. 03449-2157.

22 april Zutphen

In verband met de opening van onze nieuwe bijenstal in het David de Gorterpark aan de Weg naar Vieraker (bij het Joodse Kerkhof) te Zutphen, zal er van 10.30 – 15.30 uur een open dag worden gehouden. De officiële opening zal om 11.00 uur plaatsvinden door mw.A. Derksen-Jansen, Wethouder der Gemeente Zutphen. Ondermeer aanwezig een kraam met honing en imkerartikelen tegen scherpe prijzen. Belangstellenden zijn van harte welkom; u kunt dan met eigen ogen het nieuwe onderkomen van onze bijen aanschouwen. Eventueel is voor de echtgenote en kinderen een bezoek aan de naastgelegen kinderboerderij de moeite waard.

28 april Leiderdorp

Tijdens deze avond, in 'Muzenhof', Cor Gordijnsingel te Leiderdorp, zal een dia-presentatie gehouden worden over zaken die te maken hebben met bijen en bijenteelt. In samenwerking met Poolse bezoekers zal tevens aandacht besteed worden aan bedrijfsmethoden in Polen. Aanvang 20.00 uur.

29 april Groenlo

Bijenmarkt bij hotel 'Meijer' aan de Ruurloseweg 1 te Groenlo. De markt wordt gehouden van 08.00 – 13.00 uur. Inl.bij: J.W. Dammers. Tel. 05440-62173.

6 mei Baarlo

Bijenmarkt op de markt in Baarlo (L.). Aanvang 09.00 uur. Inl.bij: J.van Wijlick. Tel. 04707-1420.

6 mei Hilvarenbeek

Open Dag van 10.00 – 16.00 uur in Arboretum Hilvarenbeek georganiseerd door 'Vrienden van Ambrosiushoeve'. Behalve de vaste openingstijden van maandag t/m vrijdag, stellen de 'Vrienden', verenigingen en de particulier in de gelegenheid op deze extra-zaterdagen de tuin in al zijn voorjaarspracht te bezoeken.

13 mei Leiderdorp en Voorschoten

Geraniummarkt georganiseerd door de Koninklijke Maatschappij Tuinbouw en Plantkunde. Tijdens deze zo bloemrijke en druk bezochte markt kunnen de bezoekers kennismaken met de bijenteelt en de subvereniging Leiden.

26 mei Leiderdorp

De heer C.E. Jansen uit Aerdenhout zal deze avond spreken over bijenhouden in Zwitserland. Hij zal o.m. spreken over het gedrag van bijen in hooggelegen gebieden, waar slechts korte drachtperiodes zijn. In Wijkcentrum 'Zijkwartier', van der Marckstraat 19 te Leiderdorp. Inl.bij: mw.E.van de Pavert. Tel. 071-220378.

27 mei Midden Beemster

Bijenmarkt op het Marktplaatsje te Midden Beemster. De markt duurt van 07.00 – 12.00 uur. Inl.bij: K.A. Hooghiemstra. Tel. 02993-71062.

3 juni Meppel

Zwermmarkt op het bijenpark (achter de Algemene Begraafplaats te Meppel). Bezoekende imkers kunnen hun zwermen meenemen. De markt duurt van 08.15 – 13.30 uur. Inl. bij secr.: L. Hartkamp. Tel. 05221-2420.

3 juni Hilvarenbeek

zie datum 6 mei.

3 juni Wageningen

Examen Praktisch Imker. Oproep zie elders in dit nummer.

10 juni Leiden

Milieu-Bijenmarkt rond de Sterrewacht bij het Rapenburg in het centrum van Leiden. De markt duurt van 09.00 – 16.00 uur.

10 juni Paterswolde

Noordelijke Bijenmarkt in Paterswolde. Inl. bij secr.: J. Kwebeman. Tel. 05907-2836.

17 juni IJsselstein

Bijenmarkt achter het winkelcentrum achter Clinckhoeff. De markt duurt van 07.00 – 14.00 uur. Inl.bij: R. Kosterman. Tel. 03408-83406.

24 juni Voorthuizen

Bijenmarkt te Voorthuizen. De markt duurt van 07.00 – 16.00 uur. Inl.bij: mw. Lamé. Tel. 03429-3797.

1 juli Hilvarenbeek

zie datum 6 mei.

8 juli Uddel

Bijenmarkt.

15 juli Ommen

Bijenmarkt op de varkensmarkt in Ommen (naast de weg Zwolle-Hardenberg). De markt duurt van 09.00 – 12.00 uur. U kunt er tevens genieten van oude ambachten. Inl.bij: G.J. Spijker. Tel. 05291-1898 of B.J. Bremmer. Tel. 05291-2402.

Wat betekenen de bijen in uw leven?

C. Helmholt, Den Haag: 'Het is een boeiende ontspanning na een dagelijkse inspanning'.

Mw. van de Pavert, Leiden: 'Je wordt je ervan bewust dat je met een essentieel stukje van de natuur bezig bent'.

Willy Doest, West-Friesland: 'Nog immer verbazing en verwondering. De hele structuur is fascinerend'.

A. de Leeuw, Utrecht: 'Het is mijn grootste liefhebberij die ik samen met mijn vrouw beoefen. We hopen er nog vele jaren mee door te gaan'.

K.S. Gerritsen, Oosterwolde: 'Ze vormen een deel van mijn leven. Ik ben eraan verknocht. Elke ochtend en avond moet ik even naar de bijen'.

W. den Braver, Waterland: 'Ik schep er genoeg in ze dusdanig te manipuleren dat de opbrengst groter is dan de kosten'.

Iz. de Hullu, Oostburg: 'De bijen zijn niet uit mijn leven weg te denken, het is een geweldige bezigheid. Triest dat er nog altijd zo veel bijen het slachtoffer worden van bespuitingen'.

Fieke Bos, Winterswijk: 'Bijen betekenen voor mij gezelligheid en contact met mensen. Naast ontspanning kan het ook een terrein worden van diepgaande studie'.

Op 1 maart ging plotseling van ons heen

C.D. van HERMON

op de leeftijd van 62 jaar. Hij was penningmeester van onze afdeling. Meer dan 30 jaar trouw lid. Onze oprechte deelneming gaat uit naar zijn familie.

Bestuur en leden
subvereniging Oostburg

Op 24 februari j.l. overleed ons lid de heer

J. MONSMA

Hij werd slechts 69 jaar en was vele jaren lid van onze afdeling. Op onze bijenmarkt in 1987 mochten we hem de verzilverde verenigingsspeld overhandigen wegens zijn 25-jarig lidmaatschap. Zijn bijen stonden in onze bijentuin en daar was hij dan ook regelmatig te vinden. Wij zullen hem missen. Ons medeleven gaat uit naar zijn vrouw, kinderen en overige familie.

Bestuur en leden
subvereniging Bussum e.o.

Op 18 januari 1989 was de sterfdag van onze imkercollega

LUDO van TIL

Hij was een man die in zijn maatschappelijke loopbaan veel door de wereld reisde. Hierdoor had hij een hoop mensenkennis opgedaan. Na deze loopbaan verhuisde hij van het Brabantse Brakel naar het Groningse Bourtange. Op deze plaats concentreerde hij zich volledig op zijn grootste hobby: de bijen. Zijn interesse in de bijen lag op alle vlakken. Zowel de koninginnteelt als de bestrijding van de ziekten bij de bijen hadden zijn volledige aandacht. Hij probeerde aan collega-imkers zijn kennis over te dragen en ze te stimuleren in de zaken waarin hij vaak voorop liep. Velen in den lande, maar ook daarbuiten, zullen hem herinneren als iemand die veel kennis van zaken had. Het laatste jaar van zijn leven is gepaard gegaan met een ziekte, waaraan ook hij geen weerstand kon bieden. Dat hij moge rusten in vrede en dat nog vele bijen mogen zoemen over zijn graf.

Imkercollega uit Ter Apel

SPEURBIJTJES

Opgave schriftelijk. Tarief: 20 woorden f 7,50, elk woord meer 35 cent; te voldoen bij vooruitbetaling door storting op giro 846801 t.n.v. VBBN Wageningen.

TE KOOP: enkele 6-raams bijenkasten (nieuw) à f 45,- p. st. Tevens roggestro voor korfvlechters. Tel. 03429-2046.

TE KOOP: bijenvolken met Simplexkasten en bijenvolken zonder kasten. Tel. 04192-13219 of 04194-2661 (Rosmalen).

TE KOOP: bijenvolken + zonnewassmelter + observatiekast. Tel. 08380-23059 (Ede).

TE KOOP: 6 volken, kasten en toebehoren. Tel. 05908-15098 (Roden, Drenthe).

TE KOOP: enkele mooie bijenvolken en zwermen + een partijtje zomerraathoning eigen oogst. Trees v. Beeck. Tel. 020-849928 (A'dam).

TE KOOP: 6 bijenvolken. H. Meijeringh, Pr. Beatrixstraat 2, 8381 AL Vledder. Tel. 05212-1270.

TE KOOP: bijenvolken met of zonder kast. Tel. 04937-2913 (Somerem).

TE KOOP: 5 bijenvolken in Spaarkasten. Tel. 05134-1779 (St. Nicolaasga).

TE KOOP: enige bijenvolken op ramen en/of in originele WBP Spaarkasten. J. Smit. Tel. 05430-15302 (Winterswijk).

TE KOOP: 10-raams bijenvolken met/zonder kast, met Perizine behandeld. Tel. 055-422846 (Apeldoorn).

TE KOOP: Simplex- en Spaarkasten. Tel. 072-337597 (Heiloo).

TE KOOP: 10-raams kasten 2 BK + 1 HK, 6-raams kasten 1 BK + 1 HK losse gaasbodem. Tel. 05220-58535 (Mepel).

TE KOOP: 2 volken op ramen (Simplex) en 1 volk in Seebergerkast met 3 broedkamers. Tel. 05960-27519 (Apingedam).

TE KOOP: i.z.g.s.v.o. 3 complete 20-raams Spaarkasten incl. voerbakken, 2 honingkamers, 1 zwermkast incl. voerbak, schepkorf, slinger, boeken + alle denkbare benodigdheden. In één koop. Tel. 05926-2825 (ná 17.00 uur).

TE KOOP: bij goede uitwintering enkele bijenvolken op ramen. Jonge moeren, geen chemicaliën toegepast. Tel. 010-4380268 (Hoogvliet).

TE KOOP: prima bijenkasten dubbelwandig, tevens Spaarkasten en 6-ramers, alles Simplexmaat. Ook losse onderdelen. Billijke prijzen. E.J. Frieling. Tel. 05953-1784 (Uithuizen).

TE KOOP: ±25 VS-kasten, eigen bouw, zeer solide. Ook in gedeelten, prijs billijk. Joh. Fidler. Tel. 05207-1314 (Wepz).

TE KOOP: honing in emmers van 12,5 en 25 kg. B. Meijerman, Dwarsdijk 6, 7025 CR Halle. Tel. 05736-1479.

TE KOOP: goede bijenvolken. S. Meijer, Patrimoniumstraat 3, 7121 CG Aalten. Tel. 05437-73960.

TE KOOP: enkele nieuwe Simplex- en Spaarkasten 10- en 6-ramers. WBP en/of Red Cedar. Compleet met voerbak en gaasbodems met schuiflade. Tel. 08355-1107 ná 18.00 uur (Dinxperlo).

TE KOOP: bijenvolken het hele jaar door. Tel. 040-811287.

TE KOOP: enige bijenvolken op raat waaronder zuivere Carnica's, varroa- en noseemabehandeld. M. Westra. Tel. 05270-12255 (Emmeloord).

TE KOOP: Carnicavolkjes op 3 BK ramen. Koninginnen bevrucht in Einwabekastje in eigen station en Lemmer bevrucht. Lijnen 03-07-Pescets. B.J. Bremmer. Tel. 05291-2402 of G.J. Uilders. Tel. 05291-4293. N.O.Z.

TE KOOP: 2-raamsslinger met bijbehoren, twee 6-raamskasten, 3 Red Cedar Spaarkasten, raampjes, 2 korven. Tel. 05920-13423 (Assen).

TE KOOP AANGEBODEN: Buckfastkoninginnen: zwermtraag, zachtvaardig en vruchtbaar. Raszuivere K.I.moeren; standbevruchte moeren en eendags aangebroede moerdoppen. Speciale kruisingen via K.I. op aanvraag. H. Dijkema, Oostingslaan 15, 9321 VW Peize. Tel. 05908-32238.

TE KOOP wegens beëindigen hobby: 2 Spaarkasten compleet met ramen, rooster en varroabodem. Twee 6-ramers + meerdere imkersartikelen tegen elk aannemelijk bod. Tel. 02159-19025.

TE KOOP wegens emigratie: 10 Simplexkasten waarvan 3 met broed + honingkamer + raampjes, koninginroosters, voederflacons/bakken, reisraam, zonnewassmelter, korf, pijp, kappen, honingflacons, etc. T.e.a.b. Tel. 05735-1394 (Ruurlo).

TE HUUR: huis in Zuid Zweden, 2 boten, 6 fietsen, nostalgisch toilet. f 350,- per week. Inl. 05907-3528 (visicom).

TE HUUR: stacaravan op Terschelling incl. voortent, water, electra, toilet, verwarming, koelkast f 290,- p.w. juli/aug. f 390,- p.w. Tel. 05620-2350.

In het natuurpark de 'Haut Languedoc' hebben Thea en Nico Oudhof op hun SVR camping (40 pl.) en verhuur van zomerhuisjes alles wat een natuurliefhebber en imker zich kan wensen. Midden tussen drie meren en een onverwachte verscheidenheid in landschap. Domaine du Pioch, 34330 Fraïsse s/Agout Frankrijk. Tel. 09-3367976172.

Uit onze selectie kunnen wij u aanbieden diverse raszuivere Carnica koninginnen w.o.: Troiseck 07 c,i=2,57 Kl.19; Pescets 03 c,i=2,67 Kl.19; Lunz x 07 c,i=2,84 Kl.20; 07 x 07 c,i=2,98 Kl.21. C,i = vleugelindex, deze lijsten liggen ter inzage. De koninginnen worden in Lemmer bevrucht. Stand bevruchte koninginnen f 25,- p.st. Verzendings per post. Ook te leveren volkjes op 3 ramen. Carnica imkerij regio Dedemsvaart, M.H. Dekker, Diepenbroekstraat 2. Tel. 05230-12192 (ná 20.00 uur).

Wederverkopers honing, opgelet!

Kleine/Grote hoeveelheden Honing.
1e kwaliteit/scherpe prijzen!

JANNEKE de JONG - ROTTERDAM

Tel. 010-4224871

DE GENTIAAN
BIENPLANTENKWEKERIJ
TEL. 05434-420
per 1-1-90:
05430-64420
TUSSEN 19.00-21.00
BIJENWEIDEMIX
1 kg: 12,50 - 2 1/2 kg: 25,-
Phacelia 19,50 p kg
HET ADRES VOOR AL UW DRACHTPLANTEN
O.A. VASTEPLANTEN, ZADEN EN
BLOEMBOLLEN
OOK OP DE BIJENMARKTEN

**BIJENSTAND Fa. H.T. VAN DAM & ZN.,
JUBBEGA (Fr.), ☎ 05165 - 13 82**

kan U alles leveren voor de moderne bijenteelt.

Kunstraat, bijenwoningen en onderdelen uit eigen werkplaatsen. Door eigen steeds grotere importen van diverse gereedschappen steeds bij ons de laagste prijzen. Tevens voor **weder-verkoop** diverse kleuren meubelwas en honing van de fijnste kwaliteiten.

Vraagt onze prijscourant van materialen en/of meubelwas en honing even aan. Wij zenden U die gaarne gratis toe.

Wij komen weer op de te houden Bijenmarkten.

"niet de grootste, wel de goedkoopste"

ProPol Apitherapie Produkten

Biedt U de **BEST WERKZAME** en
MEEST COMPLETE serie

PROPOLIS PRODUKTEN

Maar ProPol is ook hét adres voor
**HONINGZEEPJES, KONINGINNEGELEI,
STUIFMEEL, AMBROSIA HONINGWIJNEN** enz.

Onze produkten zijn o.a. verkrijgbaar bij **HET BIJEN-
HUIS**: de **HH HANDELAREN** en diverse
IMKERDEPOTS.

Vraag het (GRATIS) informatieboekje!!!

Bovendien bevat ons assortiment een serie leuke
geschenkartikelen
(van o.a. Haslinger - Oostenrijk)

ProPol Apitherapie Produkten
Ronde Hoep Oost 15 / tel.: 02963-4593
1191 KB Ouderkerk a/d Amstel

*De Depothouders staan op pagina 4 van onze
informatiegids*

ZAAI NU UW BIJENWEIDE IN

De Drachtplanten-prijslijst sturen wij U graag toe.

22 soorten in voorraad zowel 1-jarige als 2-jarige en
overblijvende.

Voor grote hoeveelheden speciale prijzen.

Bel ons even tel. 08370-22733.

*altijd
dichtbij.*

HET BIJENHUIS

WAGENINGEN

Alle prijzen zijn af Bijenhuis-Wageningen

De Nederlandse organisatie voor wetenschappelijk onderzoek (NWO) is bij wet ingesteld en stimuleert wetenschappelijk onderzoek, vooral door middel van subsidies. Voor de afzonderlijke wetenschapsgebieden en disciplines wordt de taak van NWO ondersteund door stichtingen. In NWO-verband zijn ruim 3.000 mensen betrokken bij wetenschappelijk onderzoek. Het merendeel van hen werkt bij universiteiten, een kleiner deel bij instituten van de NWO-stichtingen.

Bij de Vakgroep entomologie van de Landbouwniversiteit te Wageningen kan met ingang van 1 mei a.s. voor een periode van drie halve jaren, in de maanden mei tot en met oktober, worden geplaatst een

technisch assistent

(m/v)

De Vakgroep entomologie verricht onderzoek aan insecten en mijten om inzicht te krijgen in de oorzaak van het optreden van plagen en om effectieve en milieuvriendelijke bestrijdingsmethoden te ontwikkelen.

Het onderzoeksproject, "Foretische- en parasitaire relaties van varroamijten met de honingbij", wordt gesubsidieerd door de Stichting voor de technische wetenschappen (STW).

Taak:

1. de volledige verzorging van twee bijenstallen met in totaal ca. 30 bijenvolken en van volkjes in observatiekasten.
2. het assisteren bij het onderzoek.

Dit werk omvat:

- a. het bemonsteren van gehele volken, bijen en gesloten broed, op de aanwezigheid van varroamijten,
- b. het individueel merken van grote aantallen bijen in verband met het onderzoek naar het zoekgedrag van de varroamijt,
- c. het onderzoeken van het voortplantingssucces van de varroamijt in volken van verschillende samenstelling,
- d. het verzamelen van bijen, bijenlarven en mijten van verschillende herkomst voor keuzeproeven met mijten in een olfactometer en voor chemische analyse van signaalstoffen en

- e. het testen van de verschillende signaalstoffen in bijenvolken op de effectiviteit van het vangen van varroamijten.

Eisen:

Middelbare beroepsopleiding. Gedegen kennis van en ervaring met het houden van bijen. Beschikken over grote handvaardigheid in verband met het werken met kleine proefdieren.

Schriftelijke sollicitaties dienen binnen een week na het verschijnen van deze advertentie te worden gericht aan: drs. J. Beetsma, Landbouwniversiteit, Vakgroep entomologie, Binnenhaven 7, 6709 PD Wageningen. Inlichtingen zijn te verkrijgen bij drs. J. Beetsma, tel.: 08370-82320.

Voor deze vacature geldt:

Salariëring vindt plaats volgens Rijksregeling en is afhankelijk van leeftijd en ervaring.

Overige arbeidsvoorwaarden conform Rijksregelingen. Aanstelling zal geschieden in een tijdelijk dienstverband met de Nederlandse organisatie voor wetenschappelijk onderzoek (NWO), voor de tijd gedurende welke het onderzoek wordt gesubsidieerd.

Een brochure "Informatie voor nieuwe medewerkers bij NWO" ligt bij de centrale bibliotheken van de universiteiten ter inzage.